

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav jazyků a komunikace neslyšících

Bakalářská práce

Jan Šimůnek

**Kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO
v českém znakovém jazyce**

Quantifiers such as FEW/LITTLE
and A-LOT-OF in Czech Sign Language

Praha 2022

Vedoucí práce: PhDr. Klára Richterová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí práce PhDr. Kláře Richterové za poskytnutí materiálů a za drahocenné odborné vedení a podrobné komentáře ke zlepšení práce. Za jazykovou korekturu a připomínky bych chtěl poděkovat Mgr. Radce Zbořilové a Mgr. Kamile Homolkové, Ph.D. Také moc děkuji celému Ústavu jazyka a komunikace neslyšících za hodnotnou podporu. Závěrečně děkuji své rodině a přátelům za velkou trpělivost a podporu, abych se nevzdal a pokračoval až do konce.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Jan Šimůnek

ABSTRAKT

Toto bakalářská práce se zaměřuje na kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v českém znakovém jazyce. Těžištěm práce je dlouhodobá systematická excerptce výpovědí a celých promluv obsahujících znaky s významem ‚málo‘ a ‚mnoho‘ v českém znakovém jazyce. Cílem práce je vybrané výpovědi analyzovat z hlediska lexikálně-sémantického a syntaktického. Práce předkládá přehled neurčitých kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO, jejich popis a užití v českém znakovém jazyce. Dále předkládá syntézu poznatků získaných ze shromážděného materiálu a poznatků získaných studiem odborné literatury. Z naší analýzy promluv vyplývá, že postavení kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO v českém znakovém jazyce je v promluvách obvykle před i za kvantifikovaným výrazem. Výzkum potvrdil, že neurčité kvantifikátory lze duálně i sekundárně kvantifikovat, a to lexikálními kvantifikátory nebo nemanuálními složkami znaku. Analýzou shromážděných promluv můžeme také potvrdit, že pomocí kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO lze v českém znakovém jazyce vyjadřovat mnohost podstatných jmen, kvantifikovat množné číslo u podstatných jmen a vyjadřovat míru mnohosti, rozsahu a intenzity u sloves a přídavných jmen.

KLÍČOVÁ SLOVA

český znakový jazyk, kvantifikátor, málo, trochu, mnoho

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on the quantifiers of the type FEW/LITTLE and A-LOT-OF in Czech sign language. The focus of the thesis is a long-term systematic excerpt of utterances and whole speeches containing signs with the meaning of 'few' and 'many' in Czech Sign Language. The aim of the work is to analyse the selected utterances from the lexical-semantic and syntactic point of view. The paper presents an overview of indefinite quantifiers of the type FEW/LITTLE and A-LOT-OF, their description and use in Czech Sign Language. It also presents a synthesis of the knowledge obtained from the collected material and the knowledge gained from the study of the literature. Our analysis of the utterances shows that the position of quantifiers like FEW/LITTLE and A-LOT-OF in Czech Sign Language is usually before and after the quantified expression in the utterances. The research confirmed that indefinite quantifiers can be dually and secondarily quantified, either by lexical quantifiers or by non-manual sign components. Analysis of the collected utterances can also confirm, that quantifiers like FEW/LITTLE and A-LOT-OF can be used to express plurality of nouns in Czech Sign Language, to quantify the plural of nouns and to express the degree of plurality, range and intensity of verbs and adjectives.

KEY WORDS

Czech Sign Language, quantifier, few, little, a lot of

Obsah

Seznam zkratk	9
1. Úvod	10
2. Vymezení základních pojmů	11
2.1 Kvantita	11
2.2 Kvantifikátor, kvantifikace	11
2.3 Vymezení pojmu neurčitá kvantifikace	13
2.4 Shrnutí poznatků	14
3. Kvantifikátory typu <i>málo</i> a <i>mnoho</i> v češtině	16
3.1 Neurčité kvantifikátory a jejich třídění	16
3.1.1 Neurčitý kvantifikátor <i>málo</i>	16
3.1.2 Neurčitý kvantifikátor <i>trochu</i>	17
3.1.3 Neurčitý kvantifikátor <i>mnoho</i>	18
4. Způsob vyjadřování mnohosti ve znakových jazycích	19
4.1 Klasifikátory	19
4.2 Zájmena	26
4.3 Kvantifikátory	26
4.3.1 Postavení kvantifikátoru ve promluvě	28
4.3.2 Výběh kvantifikátoru vzhledem ke kvantifikovanému výrazu	29
4.3.3 Přehled vybraných neurčitých kvantifikátorů	29
4.4 Opakování znaku podstatného jména se změnou místa artikulace	35
4.5 Slovesa	37
5. Nemanuální složky znaku	39
6. Kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v českém znakovém jazyce	42
6.1 Vlastní výzkum	42
6.2 Kvantifikátory typu MÁLO	44

6.2.1 Neurčitý kvantifikátor MÁLO_1/TROCHU_1.....	44
6.2.2 Neurčitý kvantifikátor MÁLO_2/TROCHU_2.....	46
6.2.3 Neurčitý kvantifikátor MÁLO_3/TROCHU_3.....	48
6.2.4 Neurčitý kvantifikátor MÁLO_4/TROCHU_4.....	50
6.2.5 Neurčitý kvantifikátor MALIČKOST_5/TROCHU_5.....	52
6.2.6 Neurčitý kvantifikátor MÁLO_6.....	54
6.2.7 Neurčitý kvantifikátor BÍDA_1.....	56
6.2.8 Neurčitý kvantifikátor SLABÝ_1.....	58
6.2.9 Shrnutí výsledků analýzy kvantifikátorů typu MÁLO.....	59
6.3 Kvantifikátory typu MNOHO.....	61
6.3.1 Neurčitý kvantifikátor MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1.....	61
6.3.2 Neurčitý kvantifikátor MOC_2/HROMADA_2.....	63
6.3.3 Neurčitý kvantifikátor HOJNOST_1.....	65
6.3.4 Neurčitý kvantifikátor BOHATÝ_1.....	67
6.3.5 Neurčitý kvantifikátor BOHATÝ_2.....	69
6.3.6 Neurčitý kvantifikátor SILNÝ_1.....	71
6.3.7 Neurčitý kvantifikátor HRUBÝ_1.....	73
6.3.8 Shrnutí výsledků analýzy kvantifikátorů typu MNOHO.....	74
6.4 Syntéza výsledků analýzy promluv s poznatky z odborné literatury.....	75
6.4.1 Postavení kvantifikátorů v promluvě.....	75
6.4.2 Druhu vyjadřované kvantity.....	76
6.4.3 Užití kvantifikátoru v negativní promluvě.....	76
6.4.4 Sekundární a duální kvantifikace.....	77
6.4.5 Vhodnost použití kvantifikátoru vzhledem ke kvantifikovanému výrazu.....	78
6.4.6 Užití neurčitých kvantifikátorů v mluvených a znakových jazycích.....	78
7. Závěr.....	80

Seznam obrázků	81
Seznam tabulek	83
Seznam použité literatury a další zdroje.....	84
Přílohy	85

Seznam zkratek

ASL – americký znakový jazyk

ČJ – český jazyk

ČR – Česká republika

ČZJ – český znakový jazyk

GA UK – grantová agentura Univerzity Karlovy

KLF – klasifikátor

NP – nepřímá pojmenování

RSL – ruský znakový jazyk

SZ – specifický znak

ZJ – znakový jazyk

ZNČR – facebooková skupina Zábava pro neslyšící v ČR

1. Úvod

Cílem této bakalářské práce je rozšířit poznatky o kvantifikátorech typu MÁLO a MNOHO¹ v českém znakovém jazyce (dále ČZJ).

V první části bakalářské práce jsou uvedeny důležité poznatky z odborné literatury. Jsou zde vymezeny pojmy kvantita, kvantifikace a kvantifikátor a uvedeny poznatky zabývající se vyjadřováním mnohosti a problematikou lexikálního vyjadřování neurčité kvantifikace v některých mluvených a znakových jazycích. Při studiu literatury se zaměřujeme zejména na poznatky související s neurčitou kvantifikací a kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO.

Materiálový základ, z něhož vycházíme, jsou přirozené a polořízené projevy uživatelů ČZJ, konkrétně rozhovory natočené v rámci projektu grantové agentury UK (dále GA UK) „Kalendářní jednotky ve znakových jazycích“, DVD multimediální cvičebnice ČZJ a videa uveřejněná na sociální síti Facebook ve uzavřené skupině Zábava pro neslyšící v ČR (dále ZNČR).

Takto shromážděný materiál analyzujeme z hlediska lexikálně-sémantického, u jednotlivých kvantifikátorů sledujeme druh vyjadřované kvantity, možnosti sekundární a duální kvantifikace a vliv negace na význam kvantifikátoru. Dále se zabýváme analýzou shromážděného materiálu z hlediska syntaktického – postavením kvantifikátorů v promluvě. Shromážděné znaky popisujeme a třídíme dle tvaru rukou a místa artikulace.

V závěrečné části práce náš výzkum vyhodnocujeme na základě syntézy našich poznatků získaných z analýzy shromážděného materiálu s poznatky publikovanými v odborné literatuře. Používání lexikálních neurčitých kvantifikátorů v promluvách v ČZJ porovnáváme s cizími znakovými jazyky (dále ZJ) a českým jazykem (dále ČJ).

¹ Pro odlišení významu výrazů v mluveném a znakovém jazyce používáme v této práci zápis verzálkami pro ekvivalenty znaků ve znakovém jazyce a kurzívou pro ekvivalenty slov mluveného jazyka.

2. Vymezení základních pojmů

2.1 Kvantita

Jak píše Formánková ve své práci *Vyjádřování kategorie kvantity u různých slovních druhů v současné ruštině v porovnání s češtinou* (1978, s. 9), již Aristoteles ve svém díle rozděluje **kvantitu** na dva druhy – množství a velikost. Množství je kvantita, která se dá počítat a velikost je kvantita, kterou lze měřit. Dále se Aristoteles také zabývá kvantitativním vztahem. To znamená, že danou kvantitu musíme k něčemu vztahovat: „něco se nazývá více a méně podobným a nepodobným a více a méně stejně velikým a nesejně velikým“ (s. 9).

Dále Formánková (1978, s. 13–14) uvádí, že pokud hledáme vyjádření kvantity v jazykovém myšlení, nacházíme spojitost s druhy matematické kvantity, tedy kvantitou rozměrovou, prostorovou, časovou, kvantitou trvání průběhu, číselnou kvantitou vztahující se k prostoru, kvantitou intenzity a stupně. Formánková se ve své práci zabývá zejména vyjadřováním kvantity u substantiv, adjektiv a sloves v ruštině a porovnává je s češtinou.

Formánková (1978, s. 31–32) zavádí čtyři druhy kvantity v jazyce: kvantitu trvací, mnohostní, rozsahovou a intenzivní. O druhu kvantity rozhoduje slovo, které je kvantifikátorem označováno (srovnej: *mnoho lidí* – kvantita mnohostní, *mnoho vody* – kvantita rozsahová). Pro vymezené nebo nevymezené trvání děje (např. *dlouho sedět*, *dlouhá jízda*) zavádí Formánková pojem **kvantita trvací**. Pro vymezený nebo nevymezený počet jedinců a předmětů nebo pro mnohost (tj. opakovanost) děje (např. *často psát*) zavádí pojem **kvantita mnohostní**. Pro vymezený nebo nevymezený rozsah hmoty látky (např. *litr*, *mnoho mléka*) a rozsah děje (např. *mnoho číst*) zavádí pojem **kvantita rozsahová**. U některých sloves a adjektiv zavádí Formánková pojem **kvantita intenzivní**. Intenzita je zde nejčastěji vyjadřována morfologickými prostředky (např. *vyzvánět*, *předobry*). Ve své práci autorka také zavádí pojem kvantifikátor prvořadý a druhořadý.

2.2 Kvantifikátor, kvantifikace

Dle *Encyklopedického slovníku češtiny* (Karlík; Nekula; Pleskalová 2002) je **kvantifikátor** (kvantor) „ta součást substantivního výrazu (příp. celý substantivní výraz), která udává množství objektů, o kterých se vypovídá. Svůj původ má termín **k.**² v predikátovém kalkulu, kde se v základní rovině používají pouze dva: **k. obecný** (vyjadřující, že pro každý prvek nějaké množiny platí určité tvrzení; (...)) a **k. existenční** (vyjadřující, že existuje prvek, o němž platí

² Zde je k. zkratka pro kvantifikátor.

určité tvrzení; (...) V přiloženém jaz., a tedy i v jazykovědě existuje ovšem **k.** celá řada, a jaz. **k.** se od formálních (predikátově-logických) liší především tím, že je podstatně obtížnější jejich význam formálně popsat (definovat jejich ekvivalenty v nějakém formálním jaz. a/nebo modelu)“ (s. 239).

Dále dle *Encyklopedického slovníku češtiny* (s. 238–239) mezi kvantifikátory patří především číslovky určité a neurčité a zájmena neurčitá. Jaké další slovní druhy mohou být kvantifikátory, jak je uvedeno ve slovníku, není přesně určeno.

Dalším důležitým pojmem pro tuto práci je **kvantifikace**, což je „vyjádření (přesného či jen přibližného) množství objektů pomocí kvantifikátorů. **K.** je významná především pro sémantiku věty, přičemž zásadní význam zde má vzájemné pořadí kvantifikátorů“ (s. 238). Následující příklady, vybrané z *Encyklopedického slovníku češtiny*, ukazují na důležitost pořadí kvantifikátorů ve větě.

„Mnoho lidí čte málo knih (= ‘mnoho lidí je takových, že každý z nich čte málo knih’) × Málo knih čte mnoho lidí (= ‘málo knih je takových, že je čte mnoho lidí’)“ (s. 238).

Hlavsa ve své práci *Denotace objektu a její prostředky v současné češtině* (1975) zavádí kvantifikaci jako „operaci, již se z oboru proměnnosti designátoru nebo z nějaké předem vymezené množiny vyčleňuje množství entit, ke kterým má výpověď denotační vztah. Toto množství se pokoušíme popsat na základě opozic určitý: neurčitý počet, část: celek“ (s. 72). Hlavsa rozlišuje tyto základní typy kvantifikátorů: **kvantifikátor určitého množství** (číslovky základní a druhové), **kvantifikátor neurčitého množství** (např. *několik, několikery, moc, hodně, pramálo, mizivě, dost, málo, mnoho*), **kvantifikátor totality** vztahující se na celek (např. *všichni, každý, žádný, nikdo, celý*), **kvantifikátor parciality** vztahující se na část celku (např. *některý*) a **kvantifikátor adjektivní** (např. *velký, malý, nepatrný, ohromný*).

Dle Hlavsy čeština používá pro kvantifikaci neurčitého množství, číslovky *několik* a *několikery* a dále kvantifikátory, které neurčité množství vyjadřují a zároveň hodnotí. „Centrum skupiny pragmatických kvantifikátorů tvoří výrazy *mnoho* a *málo*, které mají navíc typickou systémovou vlastnost pro vyjadřování vztahů množství, schopnost relativního stupňování komparativem a superlativem i absolutní komparace doplněním příslovce *velmi*“ (s. 77).

Dále se Hlavsa zabývá používáním neurčitých kvantifikátorů *much/many* a *little/few* v angličtině a srovnává ho s používáním neurčitých kvantifikátorů *mnoho* a *málo/trochu*

v češtině. V angličtině se substantiva spojitá (látková) používají pouze ve spojení s kvantifikátory *much/little* a mají tvar singuláru. Substantiva, jež lze počítat, lze použít pouze s neurčitými kvantifikátory *many/few* a jsou ve tvaru plurálu. V češtině žádná takováto pravidla nejsou a většina kvantifikátorů vyjadřující neurčité množství (např. *mnoho/málo/trochu*) jsou v tomto smyslu „univerzální“.

Podle *Mluvnice češtiny 3* (Daneš; Hlavsa; Grepl 1987) vyjadřujeme pomocí kvantifikace počet prvků nějaké třídy, pro kterou platí daná výpověď. Slova, která tento počet upřesňují, nazýváme kvantifikátory. Kvantifikátory nalezneme nejčastěji mezi číslovkami určitými i neurčitými (*mnoho*) dále mezi podstatnými jmény (*hromada*), přídavnými jmény (*mnohý*), mezi zájmeny (*málokterý*) nebo i příslovci (*hodně*) (s. 388).

2.3 Vymezení pojmu neurčitá kvantifikace

Pojem neurčitá kvantifikace, který je také důležitý pro naši práci, definuje Veselý ve své diplomové práci *Lexikální prostředky neurčité kvantifikace v češtině* (2006). Pojem **kvantum**, ze kterého v definici vychází, určuje nepřímou, výčtem kategorií tvořící jeho obsah. „...rozdělujeme tři základní druhy kvanta: mnohost, rozsah a intenzitu. Mnohost se manifestuje jako počet prvků, jazykově je většinou ztvárněna jménem v plurálu. Rozsah lze charakterizovat jako velikost, objem nebo rozpětí entity jediné, vyjádřené namnoze substantivem v singuláru. Intenzita představuje stupeň nějakého příznaku; od zbyvajících dvou typů kvanta ji odlišuje rys „bezrozměrnosti“. Mnohost i rozměr mají povahu dimenzionální (rozprostírají se v dimenzi prostorové nebo časové), kdežto intenzitu si lze představit jako bezrozměrový bod na stupnici síly příznaku“ (s. 17). **Neurčitou kvantifikaci** Veselý definuje jako každé „určení kvanta, které není přesné, tj. vyjádřené počtem nebo přesnou mírou, a které ovšem splňuje podmínky výše uvedené“ (s. 23–24).

Dle Veselého neurčité kvantifikátory množství udávají (např. *několik*) nebo hodnotí (např. *přinejmenším*). Většina kvantifikátorů zároveň množství udává i hodnotí (např. *málo*, *mnoho*). Kvantifikátor též může srovnávat velikost rozdílu mezi oběma kvanty. Udávané množství je porovnáváno s množstvím základním a na základě tohoto je označeno jako malé, nebo velké (*málo*, *mnoho*) (s. 24).

Zavádí proto pojem **bázový komponent** neboli **bázi neurčité kvantifikace**. „Udané/udávané kvantum je s kvantem bázovým velikostně porovnáváno a na základě toho ohodnoceno jako velké, nebo jako malé. Neurčitost této kvantifikace spočívá v tom, že přinejmenším velikost kvanta bázového, většinou ovšem i velikost kvanta hodnoceného, není

přesně známa. Jako neurčitě velký se ukazuje také rozdíl mezi oběma kvanty, byť jej některé kvantifikátory mohou poněkud upřesňovat. Lze rozlišit čtyři druhy bázevého komponentu kvantifikace. V prvním případě se jedná o kvantum, které mluví v dané situaci pociťuje jako standardní, obvyklé, „prostřední“. Toto kvantum může být pro každou kvantifikovanou entitu a pro každou situaci jiné. (...) Spojení mnoho lidí například jistě předpokládá hodnotově nižší bázevý komponent kvantifikace než spojení mnoho mravenců: 15 lidí pro nás v určité situaci může být mnoho lidí, 15 mravenců však sotva budeme hodnotit jako mnoho mravenců. Se standardní, „prostřední“ mírou je ovšem nutno počítat čistě teoreticky, číselně ji vyjádřit nelze“ (s. 25).

Dalšími pojmy, se kterými Veselý pracuje, je **kvantifikace primární** a **kvantifikace sekundární**, ve které kvantifikátor druhořadý mírně pozmění význam kvantifikátoru primárního, a to nejčastěji tím, že ho zintenzivní. Množnosti sekundární kvantifikace u kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO v ČZJ budeme v naší práci také zkoumat.

2.4 Shrnutí poznatků

Nyní shrneme poznatky z výše uvedené odborné literatury, abychom je mohli dále využít při syntéze s poznatky vyplývajícími z naší analýzy promluv s kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v ČZJ.

Dle námi prostudované literatury kvantita v jazykovém myšlení má spojitost s druhy matematické kvantity. Formánková zavádí v jazyce kvantitu trvací, mnohostní, rozsahovou a intenzivní. O druhu kvantity rozhoduje kvantifikovaný výraz. V jazyce logiky se používají dva základní typy kvantifikátorů – existenční a obecné (univerzální). V přirozeném jazyce jsou kvantifikátory více neurčité a je obtížné je rozdělit pouze do těchto dvou kategorií. Lze je dělit např. podle slovních druhů na kvantifikátory číslovkové, adjektivní a příslovcové. V ČJ není přesně určeno, jaké slovní druhy mohou tvořit kvantifikátory, Veselý uvádí i částicové kvantifikátory. Hlavsa zavádí kvantifikátor určitého a neurčitého množství, totality a parciality. Z výše uvedeného vyplývá, že systém dělení kvantifikátorů v ČJ není jednotný.

Dále z prostudované literatury vyplývá, že přestože je čeština jazyk s volným slovosledem, je důležité zachovat pořadí kvantifikátorů ve větě, aby se nezměnil význam sdělení. Chceme-li zintenzivnit význam primárního (prvořadého) kvantifikátoru, můžeme před něj přidat vhodný kvantifikátor sekundární (druhořadý). Veselý v souvislosti s neurčitou kvantifikací zavádí pojem bázevé kvantum, se kterým je udávané množství velikostně porovnáváno. Čeština používá pro kvantifikaci neurčitého množství zejména neurčité číslovky

málo a *mnoho*. Vzhledem ke kvantifikovaným výrazům je použití kvantifikátorů *málo*, *trochu*, *mnoho* vyjadřující neurčité množství v ČJ univerzální.

3. Kvantifikátory typu *málo* a *mnoho* v češtině

3.1 Neurčité kvantifikátory a jejich třídění

Veselý ve své práci *Lexikální prostředky kvantifikace v češtině* (2006) třídí neurčité kvantifikátory do dvou základních skupin:

1. Kvantifikátory autosémantické
 - a. hodnotící udávané kvantum jako větší než kvantum bázové
 - b. hodnotící udávané kvantum jako menší než kvantum bázové
2. Kvantifikátory synsémantické (částicové)

Neurčité kvantifikátory *mnoho*, *málo*, a *trochu*, které jsou předmětem naší bakalářské práce, autor řadí mezi kvantifikátory autosémantické, hodnotící udávané kvantum jako menší/větší než kvantum bázové. Dále se zaměříme pouze na popis těchto kvantifikátorů.

3.1.1 Neurčitý kvantifikátor *málo*

„*K. málo hodnotí kvantum jako malé. Vyjadřuje, že udávané kvantum je menší než kvantum v dané situaci pocíťované jako standardní. Podobně jako u k. příliš v záporných větách zde ovšem bývá implikován významový odstín žádoucnosti; kromě bázového komponentu reprezentovaného kvantem, jež je v dané situaci mluvčím pocíťováno jako standardní, můžeme tak ve významové struktuře kvantifikátoru detekovat také bázi tvořenou kvantem pocíťovaným jako nejmenší (už) žádoucí. Analogická významová struktura obou kvantifikátorů je jen málo překvapivá: příliš v záporných větách má podobný význam jako málo ve větách kladných*“ (s.93). Uvedme si tato spojení – *máme málo vody, nemáme příliš vody*.

Podle Veselého *k. málo* kvantifikuje s bází subjektivně/intersubjektivně vázanou³ a též s bází vázanou objektivně.⁴

Dále Veselý srovnává kvantifikátory *málo* a *trochu*. „*K. trochu totiž vyjadřuje, že něco platí, třebaže v malé míře, zatímco jeho protějšek málo implikuje, že něco téměř neplatí*“ (s. 94). Srovnej: *cesta je málo bezpečná, cesta je trochu nebezpečná, málo veselý, trochu smutný, málo šťastný, trochu nešťastný*.

³ Kvantum subjektivně/intersubjektivně vázané je takové kvantum, které je pro mluvčího v dané situaci nejmenší (už) žádoucí, popř. největší (ještě) žádoucí. Odděluje tedy kvanta pocíťovaná jako žádoucí od nežádoucích. (Veselý, s. 26)

⁴ Kvantum objektivně vázané je takové kvantum, které odděluje uskutečnění a neuskutečnění nějakého děje. Např. *Máme málo peněz na koupi domu*. (Veselý, s. 26)

K dalším zjištěním Veselého patří např.:

Kvantifikátor *málo* vyjadřuje kvantitu mnohostní (*málo lidí*), rozsahovou (*málo vydělával*) i kvantitu intenzivní (*málo srozumitelný*).

„*K. málo se – na rozdíl od k. mnoho – příliš často nevyskytuje v negativních větách; stejně jako mnoho je ovšem negací zasahován, získává tedy v záporných větách inverzní význam*“ (s. 97).

Málo lze sekundárně kvantifikovat kvantifikátory *moc* a *příliš*. „*Sekundárními k. moc a příliš může být vyjádřen, resp. posílen význam žádoucnosti nebo význam objektivní kvantifikace*“ (s. 98).

3.1.2 Neurčitý kvantifikátor *trochu*

„*Lexém trochu ve svém základním významu hodnotí udávané kvantum jako malé. Vyjadřuje, že udávané kvantum je menší než kvantum v dané situaci pocíťované jako standardní; kvantifikace má tedy subjektivní/intersubjektivní bázi*“ (s. 87). Pro příklad lze uvést *trochu unavený, trochu trpět*.

Podle Veselého *trochu* může vyjadřovat kvantitu intenzivní, rozsahovou i mnohostní. V žádostech nebo pokynech charakterizuje kvantifikátor „*trochu kvantum, které není – nebo přinejmenším nemusí být – malé, ale jako malé je z různých komunikačních důvodů ztvárněno*“ (s. 87). Veselý uvádí tyto příklady: *dej se trochu do gala, dej se trochu do pořádku*. Dalším „*důvodem užití kvantifikátoru označujícího malé množství mohou být zdvořilostní důvody k adresátovi*“ (s. 88). Uvedeme tento příklad: *Udělám kávu, ať se trochu vzpamatujete*. „*Trochu nemusí mít význam malého kvanta také ve výpovědích, které pojmenovávají společensky choulostivé fenomény*“ (s. 88). Uvedeme příklad: *Večer se trochu rozšoupli*. *Trochu* se též používá ve významu „*částečně*“, např. *umí trochu německy*.

„*V některých kontextech může mít k. trochu význam „příliš“; vyjadřuje, že udávané kvantum je větší než kvantum v dané situaci pocíťované jako největší ještě žádoucí. Kvantifikace má v těchto případech subjektivně/intersubjektivně vázaný bázový komponent*.

Uznejte, že to je trochu silné“ (s. 88).

„*Je-li k. trochu užit v negativní větě, jeho význam se nemění; kvantifikátor tedy zůstává mimo dosah negátoru*“ (s. 89). Veselý dodává, že chce-li mluvčí kvantifikátor negovat musí užit zvláštního negačního prostředku, částice *ani*. Kvantifikátor má potom význam „*vůbec*“ nebo „*vůbec žádný*.“

„Trochu je kvantifikátorem primárním, za sekundární kvantifikátor jej zřejmě považovat nelze: při rozvíjení jiných kvantifikátorů (trochu příliš, trochu málo) nemění jejich kvantifikační význam“ (s. 90).

3.1.3 Neurčitý kvantifikátor *mnoho*

Mnoho je podle Veselého třídění autosémantický neurčitý kvantifikátor, hodnotící udávané množství jako větší než kvantum báze. „K.⁵ **mnoho** má subjektivně/intersubjektivně vázaný bázeový komponent; vyjadřuje, že udávané kvantum je větší než kvantum mluvčím v dané situaci pocíťované jako standardní. *Mnoho* může vyjadřovat kvantitu mnohostní a rozsahovou, kvantitu intenzitní nikoli“ (s. 30). Je to např. *mnoho lidí, mnoho vody, za mnoho let, mnoho vypil, mnoho věděl.*

„V záporných větách je často možné k. *mnoho* interpretovat dvojím způsobem.

Mnoho mých přátel nakonec nepřišlo.

Výpověď může mít dvojí smysl: 1. není pravda, že přátel přišlo mnoho, aneb 2. přátel, kteří nepřišli, bylo mnoho. V prvním případě se jedná o zápor členský, v druhém o zápor větný, který zasahuje i k. mnoho a inverzně mění jeho význam. Kvantifikátor v daném případě označuje kvantum spíše malé; toto kvantum ovšem nutně nemusí být ekvivalentní s kvantem označovaným lexémem málo, může se pohybovat také v oblasti středních hodnot (tedy v okolí kvanta pocíťovaného v dané situaci jako standardní)“ (str 32–33).

„Sekundárně může být *mnoho* kvantifikováno pomocí výrazů *velmi, hodně nebo strašně*“ (s. 33). Jako příklad můžeme uvést *velmi mnoho práce.*

Veselý se domnívá, že kvantifikátor *mnoho* lze vnímat spíše již jako výraz knižní, který je v mluveném projevu často nahrazován výrazy *hodně* nebo *spousta*. Usuzuje tak z četnosti výskytu tohoto lexému v Pražském mluveném korpusu ve srovnání s četností jeho výskytu v Korpusu psaných textů.

⁵ Zkratkou k. označuje Veselý kvantifikátor.

4. Způsob vyjadřování mnohosti ve znakových jazycích

V této kapitole se zaměříme na vyjadřování mnohosti v cizích znakových jazycích a ČZJ. Poznatky budeme čerpat převážně z článku A. Macurové a J. Petříčkové *Vyjadřování mnohosti v českém znakovém jazyce* (2004), dále z kapitoly Macurové; Petříčkové; Novákové *K vyjadřování mnohosti v českém znakovém jazyce* (2018) a z knihy Baker-Shenk a Cokely *American Sign Language* (1980). Jak uvádíme ve volném překladu: termín vyjadřování mnohosti označuje způsoby, jakými lze v jazyce vyjádřit existenci množství více než jeden. (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 361)

K prostředkům vyjadřování mnohosti v ASL patří podle autorů (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 361) zejména:

1. připojení plurálového klasifikátoru nebo plurálové formy klasifikátoru ke jménu.
2. připojení plurálové formy zájmena ke jménu
3. připojení určitého nebo neurčitého kvantifikátoru ke jménu
4. opakování podstatného jména se změnou místa artikulace
5. připojení slovesa s přidáním plurálového sufixu

Dle Macurové a Petříčkové (2004, s. 112), které na základě informací v popisech čtyř cizích ZJ (amerického, britského, francouzského a estonského) konstatovaly, že se prostředky pro vyjadřování mnohosti v cizích ZJ v bodech, přidání klasifikátoru nebo specifikaátoru tvaru a velikosti, popř. zájmena, užití určitého a neurčitého kvantifikátoru a reduplikace (opakování) znaku, převážně shodují. Dle výsledků malé výzkumné sondy (Petříčková 2003)⁶ autorky dále konstatují, že ČZJ také používá pro vyjadřování mnohosti výše uvedených prostředků, a je také ve shodě s ASL ve vyjadřování mnohosti připojením slovesa s přidáním plurálového sufixu. V dalších podkapitolách uvedeme příklady prostředků vyjadřování mnohosti v ČZJ a pojednáme o nich v součinnosti s ASL.

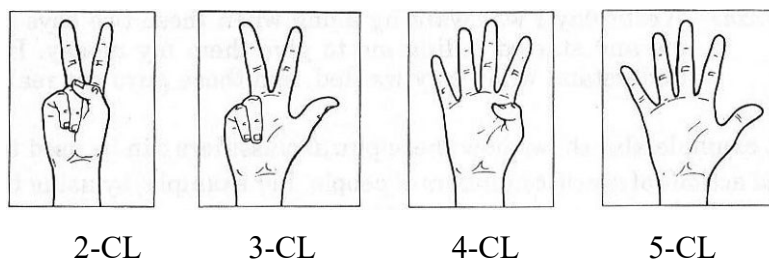
4.1 Klasifikátory

Baker-Shenk a Cokely (1980, s. 363) v souvislosti s ASL uvádějí, že při označování většího množství osob, předmětů apod. prostřednictvím klasifikátorů se uplatňují dvě základní formy,

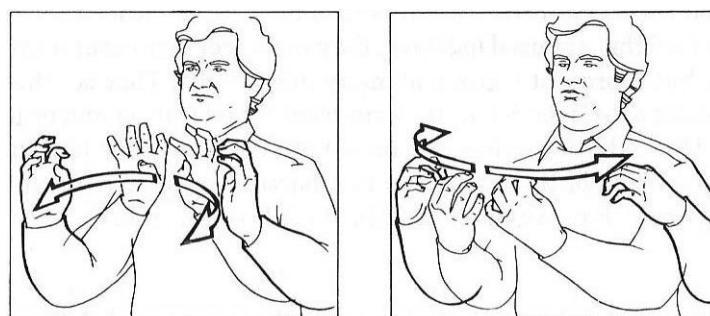
⁶ Jak je uvedeno v článku, tato sonda zjišťovala elicitací metodou způsoby vyjadřování mnohosti v ČZJ pomocí neverbálního „textu“ (tj. pomocí karet s dvojicemi obrázků, a to vždy jeden předmět v porovnání se skupinou předmětů daného druhu). Respondenti byli čtyři neslyšící (do 28 let), z toho 3 mají neslyšící rodiče a jeden je ze slyšící rodiny s neslyšícími sourozenci.

a to plurálové klasifikátory, nebo klasifikátory v plurálovém tvaru, které obvykle bývají tvořeny opakovaným pohybem nebo pohybem „rozmáchnutí“.

Plurálové klasifikátory přitom mohou – obdobně jako číslovky – referovat k množství (osob, předmětů apod.) určitému, např. dva, pět (viz obr. 1), tak neurčitěmu, kdy označují mnoho lidí nebo předmětů (viz obr. 2).

Obrázek 1: tvar ruky pro plurální klasifikátory v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 301)

(2h):4-CL
‘in semi-circle
with backs to Signer’

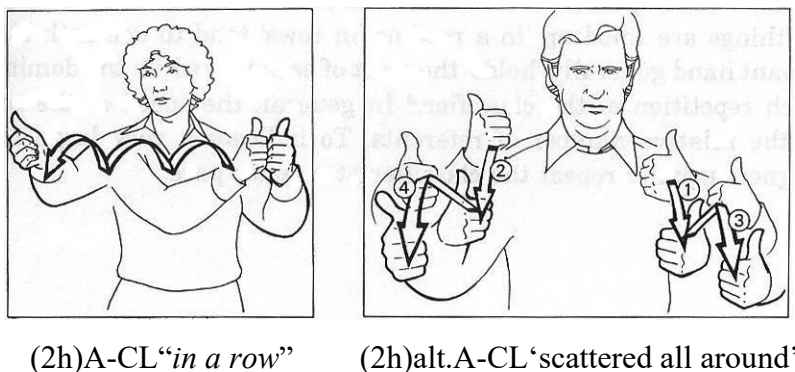
(2h):4-CL
‘in semi-circle
facing Signer’

Obrázek 2: klasifikátory „v půlkruhu“ zády a čelem ke znakujícímu v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 304)

V ASL existuje poměrně velké množství klasifikátorů. Mezi základní patří ty klasifikátory, které podávají informaci o umístění podstatného jména a jeho případné činnosti a také klasifikátory, které znázorňují určité fyzické vlastnosti a zároveň označují umístění v prostoru, nazýváme je specifikátory tvaru a velikosti (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 304).

V dalším textu uvádíme některé příklady klasifikátorů v ASL, které podávají informaci o umístění a uspořádání referentů. Uvádíme příklady klasifikátorů v plurálním tvaru, které označují uspořádání v řadě nebo uspořádání náhodné (viz obr. 3). Pokud je klasifikátor opakován pomalu a na konkrétních místech, označuje malý počet referentů (viz obr. 4). Pokud chceme označit přesný počet, uijeme znak pro konkrétní číslo a poté opakovaně použijeme klasifikátor „v řadě“. Platí, že počet opakování klasifikátoru nemusí souhlasit s uvedeným

konkrétním počtem, neboť opakování klasifikátoru naznačuje pouze, že se jedná o mnohost (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 364).

Obrázek 3: klasifikátor „v řadě“ a „náhodně uspořádáno“ v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 363)

(2h)1→CL "in a row"

Obrázek 4: klasifikátor tužky „v řadě“ V ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 364)

Jak je patrné z výše uvedených obrázků, pro vyjádření, že několik nebo mnoho věcí je uspořádáno v řadě/řadách anebo také v půlkruhu, kruhu, za sebou aj., se používají dvouruční znaky, kde nedominantní ruka drží začátek každé řady, zatímco ruka dominantní opakuje pohyb klasifikátoru. Obecně platí, že rychlost opakování označuje relativní počet označených předmětů. Pro velký počet se obvykle klasifikátor opakuje v rychlejším tempu. Pokud použijeme opakovaně klasifikátor velmi rychle, pak se modulace označující uspořádání „v řadě/v řadách“ změní v modulaci „rozmáchnutí v řadě/v řadách“ (viz obr. 5 a 6), která označuje větší množství (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 364).

(2h)A-CL“in a row”

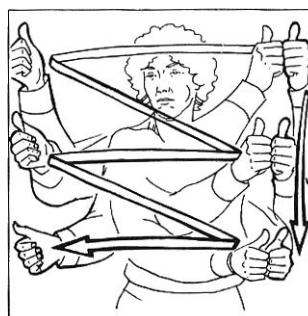

(2h)A-CL“sweep in a row”

Obrázek 5: klasifikátor „v řadě“ a „rozmáchnutí v řadě“ v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 365)

(2h)A-CL“in a rows”

(2h)A-CL“sweep in a rows”

Obrázek 6: klasifikátor „v řadách“ a „rozmáchnutí v řadách“ v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 365)

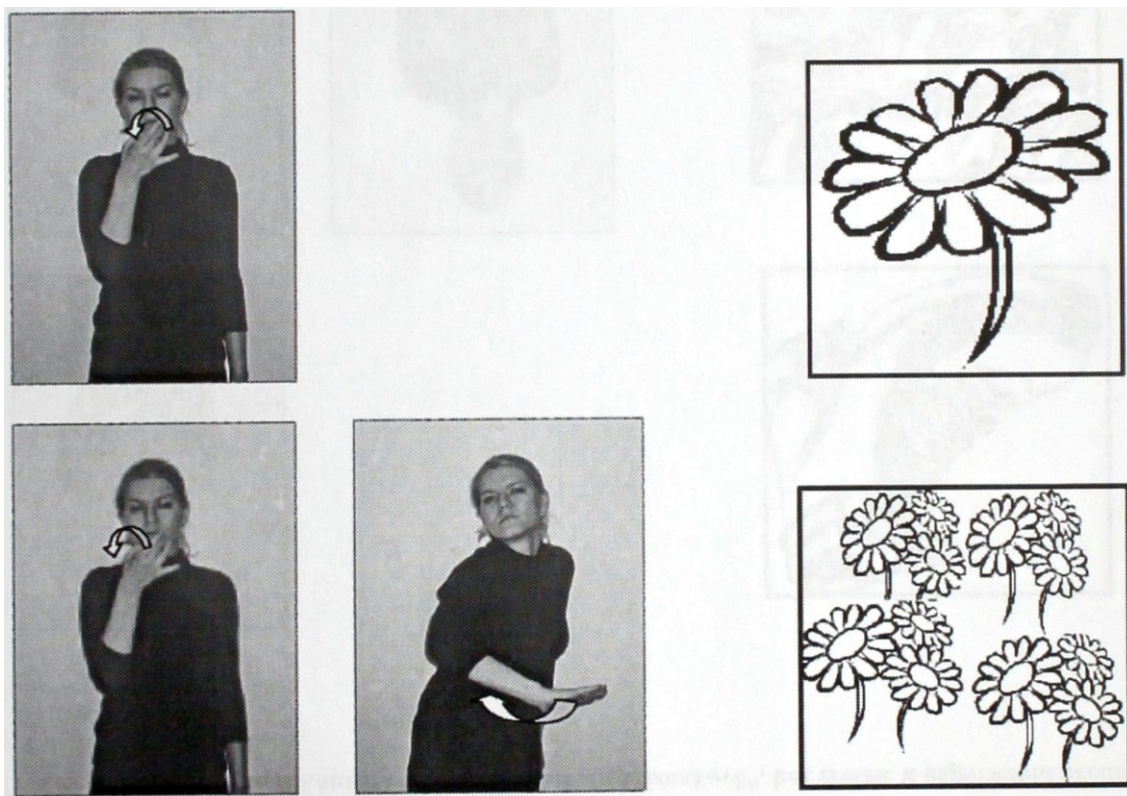
Autoři v souvislosti s klasifikátory též uvádí, že výraz obličeje znakujícího může sdělovat další informace o počtu nebo velikosti referentů (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 370). Tímto tématem se budeme dále zabývat v kapitole Nemanuální složky znaku.

Nyní se zaměříme na klasifikátory, jako jeden z prostředků pro vyjadřování mnohosti v ČZJ, kde také kromě vyjádření mnohosti podávají informaci o uspořádání prvků a jejich umístění v prostoru. Prostředky pro vyjádření mnohosti pomocí klasifikátorů v ČZJ jsou tyto (Macurová; Petříčková 2004, s. 115–122):

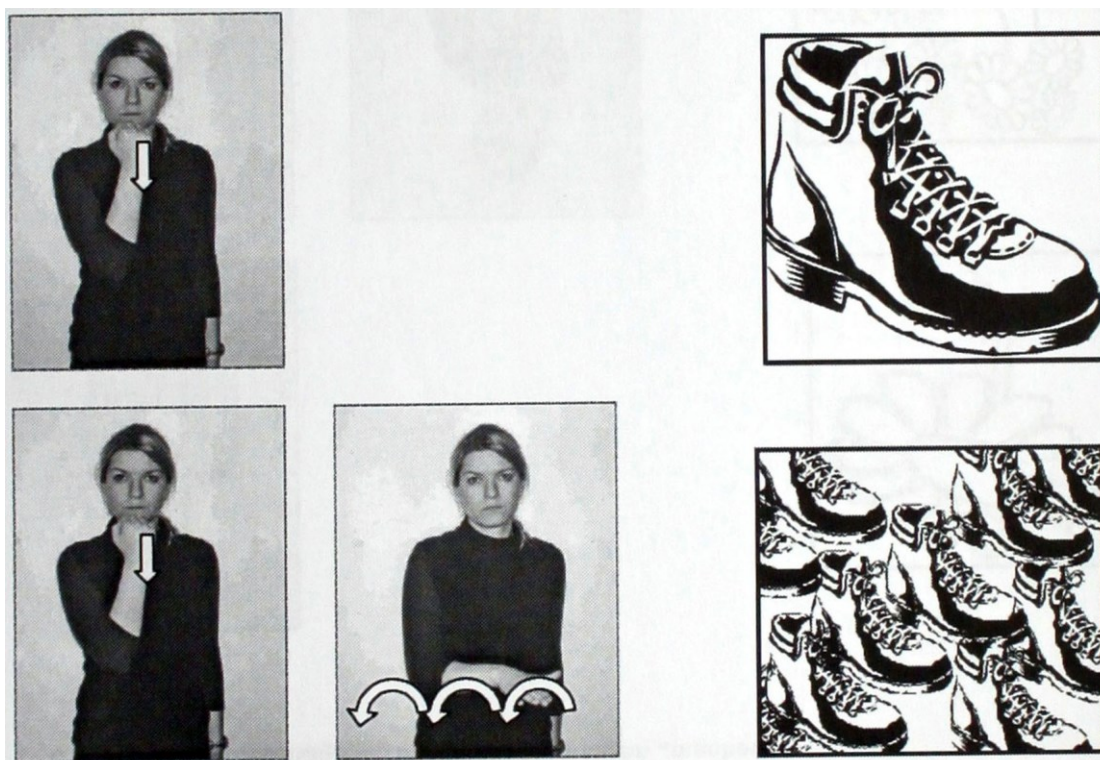
1. přidání klasifikujícího morfému s významem „mnohosti“ (viz obr. 7)
2. přidáním specifikátoru tvaru a velikosti „nepříznakově“, bez zřetele k uspořádání předmětů v prostoru (viz obr. 8)
3. přidání specifikátoru tvaru a velikosti „příznakově“, se zřetelem k uspořádání předmětů v prostoru (viz obr. 9)
4. opakování klasifikátoru figurujícího v citátové formě znaku (viz obr. 10)
5. užití predikátového klasifikátoru (viz obr. 11)

6. užití plurálového klasifikátoru (viz obr. 12)

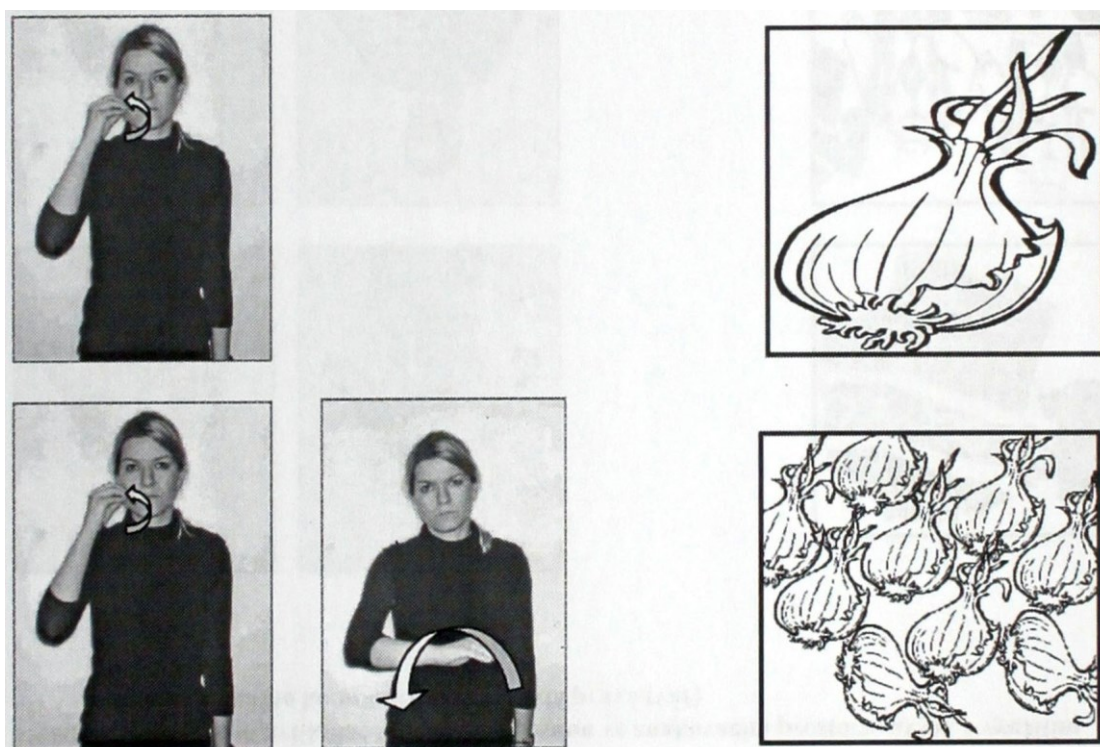
Níže uvádíme obrazový přehled klasifikátorů pro vyjadřování mnohosti v ČZJ, který je publikovaný v článku (Macurová; Petříčková 2004, s. 115–122) a ilustruje jejich použití.

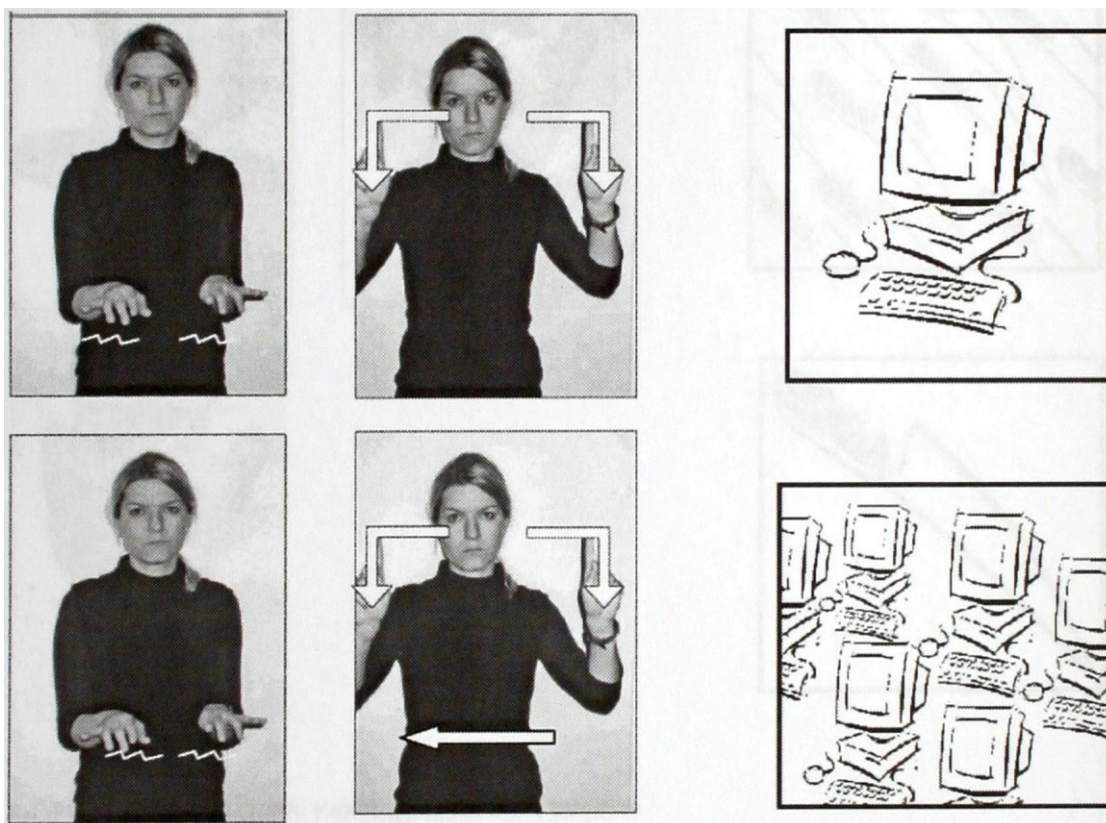
Obrázek 7: přidání klasifikujícího morfému s významem „mnohosti“ v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 115)

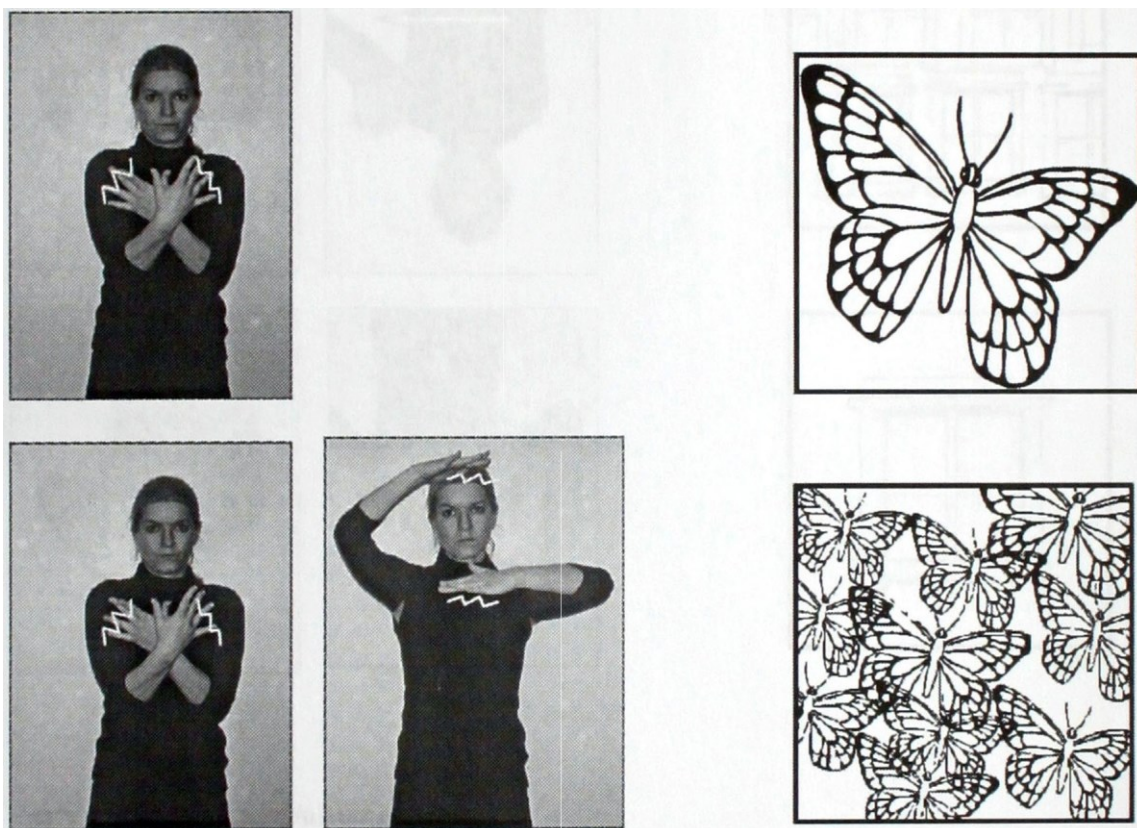
Obrázek 8: přidáním specifikaátoru tvaru a velikosti „nepříznakově“, bez zřetele k uspořádání předmětností v prostoru v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 116)

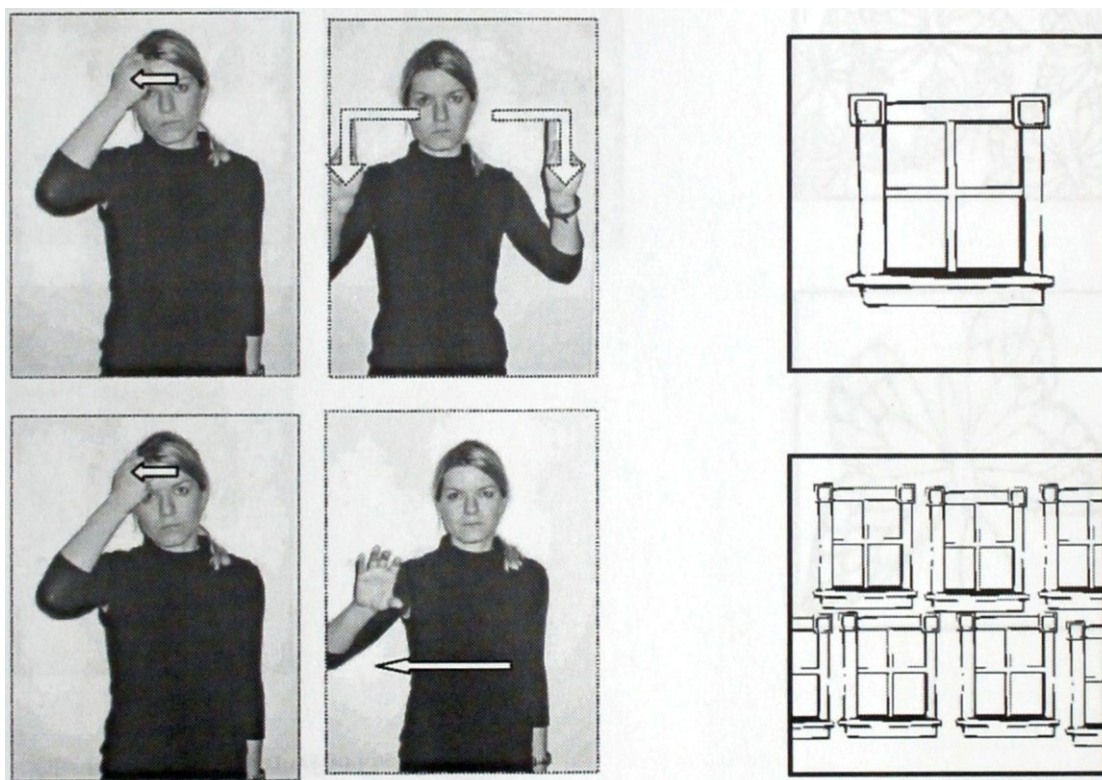
Obrázek 9: přidání specifikaátoru tvaru a velikosti „příznakově“, se zřetelem k uspořádání předmětností v prostoru v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 117)

Obrázek 10: opakování klasifikátoru figurujícího v citátové formě znaku v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 120)

Obrázek 11: užití predikátového klasifikátoru v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 122)

Obrázek 12: užití plurálního klasifikátoru v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 121)

Při vyjadřování mnohosti užitím citátové podoby znaku s přidáním klasifikátoru se v ČZJ nejčastěji používá skrčená ruka 5 s dlaní orientovanou dolů (Macurová; Petříčková; Nováková 2018, s. 55).

4.2 Zájmena

Dalším ze způsobů vyjadřování mnohosti ve ZJ je připojení plurálního zájmena nebo plurální formy zájmena ke jménu. ASL má několik plurálních zájmen (např. duál, triál a kvadrál) a také několik způsobů, jak vytvořit plurální formu zájmena (volně přeloženo), (Baker-Shenk; Cokely 1980, str. 370). Například zájmeno, vytvořené ukazováním ukazováčku, může být opakováno na různých místech prostoru, a tak označovat mnohost referenta (Baker-Shenk; Cokely 1980, str. 371).

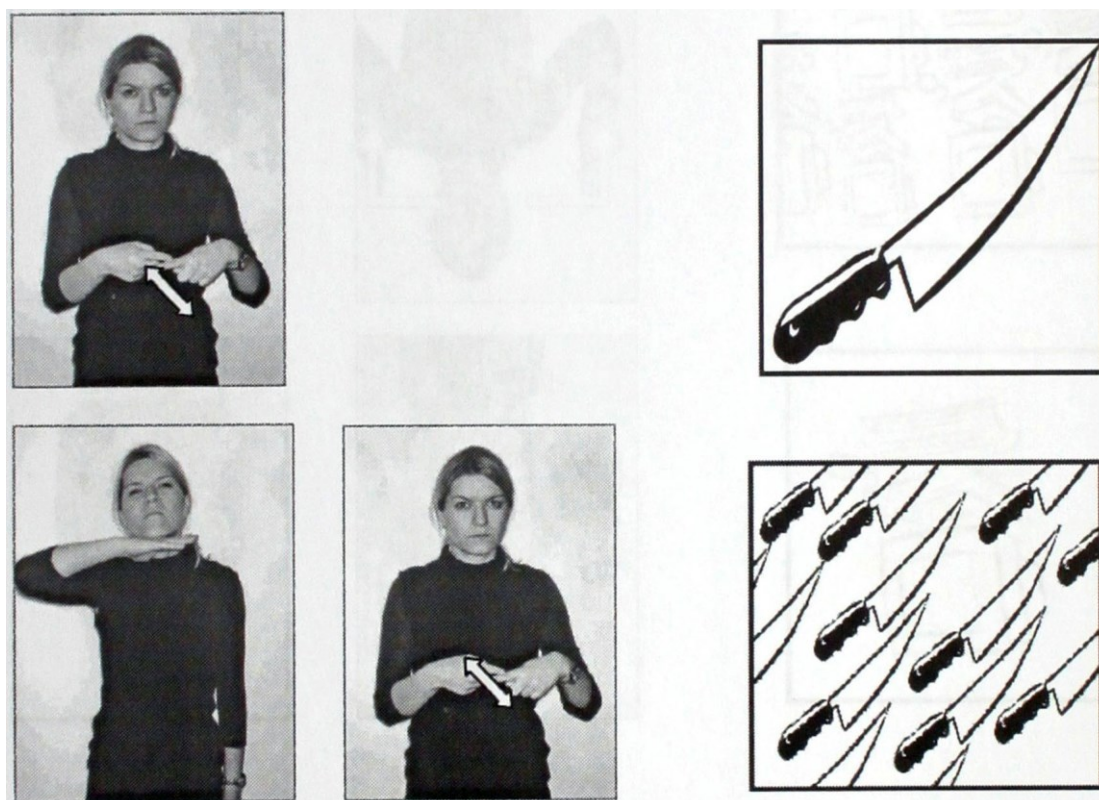
V ČZJ se mnohost také běžně vyjadřuje vyznačením na zájmenu, např. STUDENT + ONI-DVA, jako ekvivalent českého slova *studenti* (Macurová; Petříčková; Nováková 2018, s. 66).

4.3 Kvantifikátory

Dalším způsobem, dle volného překladu, jak vyjádřit v ASL mnohost, je použití určitého nebo neurčitého kvantifikátoru např. FEW, SEVERAL, SOME/PART, MANY (Baker-Shenk;

Cokely 1980, s. 373). Zdá se, že znaky neurčitých kvantifikátorů se v ASL nepoužívají tak často, jako se v mluveném jazyce, jako je angličtina. Možná je to proto, že ASL má tolik jiných způsobů pro vyjádření mnohosti, např. pomocí klasifikátorů (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 376).

V ČZJ patří vyjadřování mnohosti použitím určitého a neurčitého kvantifikátoru mezi běžné prostředky (Macurová; Petříčková 2004, s. 125). Autorky článku uvádějí poměrně nízkou četnost užití neurčitého kvantifikátoru jako prostředku vyjadřování mnohosti v ČZJ (s. 113). Následující příklad (viz obr. 13) ilustruje užití neurčitého kvantifikátoru před jménem.

Obrázek 13: Užití neurčitého kvantifikátoru před jménem v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 119)

Užití kvantifikátoru určitého i neurčitého lze v ČZJ kombinovat také s vyjadřováním mnohosti užitím jména a (opakovaných) zástupků, klasifikátorů nebo specifikátorů tvaru a velikosti. Mezi typický rys vyjadřování mnohosti v ČZJ je inkorporace určitého kvantifikátoru do jména (Macurová; Petříčková; Nováková 2018, s. 66).

V souvislosti s kvantifikátory ve ZJ Zeshan a Sagara ve své práci *Semantic Fields in Sign Languages* (2016) uvádějí, že se studie národních ZJ sice zaměřily na sběr dat o obecných kvantifikátorech, jako je MNOHO, PÁR, NĚKTERÉ, dále na různé číselné řady a číslice v kombinaci s kvantifikovatelnými jednotkami, jako je čas nebo peněžní jednotky. Nakonec

však studie vyhodnotily pouze kvantifikaci určitou, která přinesla nejzajímavější výsledky, kvantifikací neurčitou, která byla též součástí projektu, se studie téměř nezabývají (s. 27). Pouze ve studii ZJ Nového Zélandu Rachel McKee uvádí obrazový přehled neurčitých kvantifikátorů uvádíme jej v další podkapitole.

Natsha Abner a Ronnic B. Wilbur ve své práci *Quantification in American Sign Language* (2017) uvádí základní informace o ASL a dále se zaměřují na určité kvantifikátory a kvantifikační strategie komunity neslyšících v USA. Neurčitými kvantifikátory se autoři v této práci hlouběji nezabývají. Kvantifikátory FEW a MANY zmiňují pouze okrajově. Řadí je mezi obecné existenční lexikální D-kvantifikátory⁷ a uvádí příklady jejich užití.

„NOW CRAIG, BABYSIT MANY KID NEIGHBOR

Craig is babysitting many of the neighbor's kids“ (s. 30).

Craig hlídá mnoho sousedových dětí.

Také Elena Igorvena Liskova se ve své práci *Univerzální kvantifikace v ASL* (2017) zabývá D-kvantifikátory. Jak uvádí, ASL má různé znaky např. MNOHO, VĚTŠINA, VŠE, které jsou popisované v učebnicích gramatiky ASL, jako ekvivalenty odpovídající anglickým D-kvantifikátorům *many*, *most* a *all* (s. 21). Jak je v této práci uvedeno, jazyková analýza vychází především z promluv s určitými kvantifikátory, zahrnuje však také neurčité kvantifikátory ALL, A LOT, SOME, FEW a MANY. Výsledky této analýzy jsou uvedeny v následující podkapitole.

4.3.1 Postavení kvantifikátoru ve promluvě

V promluvě se určité kvantifikátory vyskytují zejména před podstatným jménem, má-li však vyjádřené množství zvláštní význam a je důležité jej zdůraznit, kvantifikátor je umístěn až za podstatným jménem (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 374). Pokud je zdůraznění významné, může být kvantifikátor vložen před i za podstatné jméno. Toto řazení se nazývá „dvojitá konstrukce“ (double constructions). „*PAT + BORN + TWO + BOY + TWO. Pat narozeno dva chlapci dva.*“ (Liskova 2017, s. 22) Pat se narodila dvojčata. Věty se dvěma stejnými kvantifikátory a podstatným jménem uprostřed se objevují často spolu s tzv. označením tématu, tj. zvednutím obočím a mírným sklonem hlavy vzad. „*with topic marking (a brow raise and a slight backwards tilt of the head)*“ (Liskova 2017, s. 23).

⁷ D-kvantifikátory jsou nominální výrazy nebo výrazy, které se obvykle kombinují s jinými výrazy a vytváří nominální výrazy. (Paperno; Keenan 2017, úvod)

Neurčité kvantifikátory (MANY, FEW, SEVERAL, SOME/PART) se obvykle vyskytují až za podstatným jménem (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 376). Dále autoři uvádí, že pokud se v promluvě vyskytne znak pro neurčité kvantifikátory, často klasifikátor vyjadřuje míru mnohosti.

Liskova zmiňuje také jevy specifické pro modalitu. „*Některé zajímavé jevy specifické pro modalitu v oblasti kvantifikace souvisí s využitím prostoru k vyjádření kvantifikované domény*“ (s. 23). Lisková udává, že kvantifikátory ALL, ONE/SOMEONE a NONE využívají různé výšky vertikální roviny, ve které jsou znakovány (nízká rovina, střední rovina – před hrudníkem, vysoká rovina – nad rameny). Uvádí však, že výzkumy s kvantifikátory a využíváním vertikálního prostoru nebyly zatím provedeny.

„*Zcela běžným prostředkem vyjádření mnohosti je užití kvantifikátoru (určitého i neurčitého), obvykle v pozici před jménem. Za možnou se považuje i pozice za jménem a také užití kvantifikátoru v obou pozicích, před i za jménem, např. ^{index}ON MI KOUPIT 10 KOLÁČ 10 jako ekvivalent českého Koupil 10 koláčů.*“ (Macurová; Petříčková 2004, s. 125)

4.3.2 Výběr kvantifikátoru vzhledem ke kvantifikovanému výrazu

Kimmelman ve své práci *Quantifiers in Russian Sign Language* (2017) popisuje prostředky kvantifikace v ruském znakovém jazyce (RSL). Zaměřuje se na lexikální D- a A-kvantifikátory⁸. D-kvantifikátory zahrnují číslice: JEDEN, DVA, TŘI atd. a kvantifikátory SOME, A.BIT, MANY1, MANY2, FEW, SOMEONE, NOBODY, NOTHING (Kimmelman 2017, s. 811).

Kimmelman se zaměřuje na znaky FEW a A.BIT, které se liší rozsahem pohybu, a další rozdíl mezi těmito znaky je ve vhodnosti jejich použití. Mnoho kvantifikátorů v RSL se může používat v kombinaci s počitatelnými i hromadnými podstatnými jmény, existují však některé výjimky, a právě mezi ně patří i znaky FEW a A.BIT. Kvantifikátor FEW se užívá pouze ve spojení s počitatelnými podstatnými jmény, zatímco kvantifikátor A.BIT pouze s hromadnými podstatnými jmény (Kimmelman 2017, s. 820).

4.3.3 Přehled vybraných neurčitých kvantifikátorů

V této podkapitole uvádíme fotografie a obrázky neurčitých kvantifikátorů RSL, ZJ Nového Zélandu a ASL, pro jejich možné porovnání s neurčitými kvantifikátory v ČZJ. Obrazový

⁸ A-kvantifikátory jsou ty kvantifikátory, které se obvykle kombinují s predikáty a vytvářejí predikáty komplexní (Paperno; Keenan 2017, úvod)

přehled 15 kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO, které jsme získali excerpcí promluv uživatelů ČZJ uvádíme v příloze i s jejich popisem.

Neurčité kvantifikátory publikoval Kimmelman ve své práci *Quantifiers in Russian Sign Language* (2017) a vycházel z výzkumu prováděného v Moskvě (2014)⁹. Kimmelman rozdělil kvantifikátory do několika základních skupin a vytvořil jejich přehled. Níže předkládáme výběr neurčitých kvantifikátorů z tohoto přehledu (viz obr. 14–21). Zaměřili jsme se na znaky typu MÁLO a MNOHO.

MORE. Also means ‘most’. If movement is reverted, the sign means ‘less’

Obrázek 14: neurčitý kvantifikátor VÍCE v RSL také ve významu „většina“ a při opačném pohybu ve významu „méně“ (Kimmelman 2017, s. 849)

A.BIT. Contains small repeated circular movements. The facial expression is lexical.

Obrázek 15: neurčitý kvantifikátor TROCHU v RSL obsahuje malé opakované kruhové pohyby, výraz obličeje je lexikální (Kimmelman 2017, s. 833)

⁹ Výzkum byl proveden na základě promluv čtyř neslyšících uživatelů RSL. Uživatelé překládali z ruštiny do RSL písemně zadané modelové věty, aby se předešlo vlivu mluveného jazyka, pracovali též s vizuálním vyobrazením těchto situací.

FEW. Contains larger repeated circular movements

Obrázek 16: neurčitý kvantifikátor PÁR v RSL obsahuje větší opakované kruhové pohyby (Kimmelman 2017, s. 835)

MANY1

Obrázek 17: neurčitý kvantifikátor MNOHO1 v RSL (Kimmelman 2017, s. 834)

MANY2. Obligatorily accompanied by the mouth gesture [af]

Obrázek 18: neurčitý kvantifikátor MNOHO2 v RSL povinně doprovázený orálním komponentem >af< (Kimmelman 2017, s. 834)

SELDOM. The movement is repeated

Obrázek 19: neurčitý kvantifikátor MÁLOKDY v RSL s opakovaným pohybem (Kimmelman 2017, s. 839)

HALF1

Obrázek 20: neurčitý kvantifikátor PŮL1 v RSL (Kimmelman 2017, s. 848)

HALF2

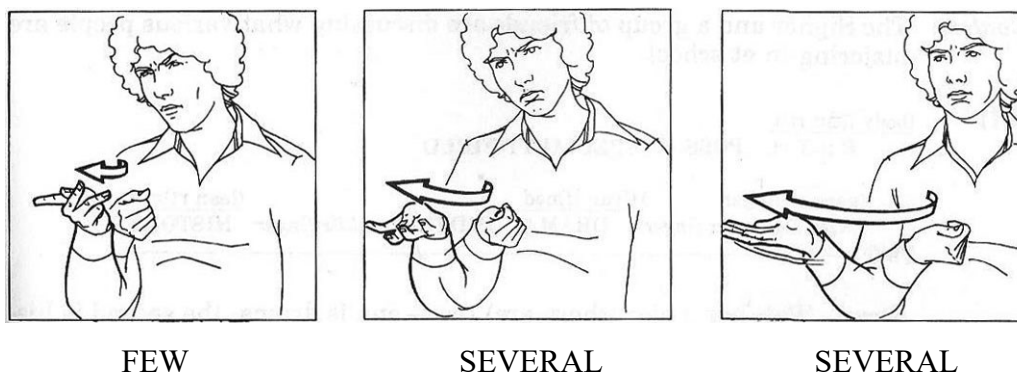
Obrázek 21: neurčitý kvantifikátor PŮL2 v RSL (Kimmelman 2017, s. 848)

Další obrázky kvantifikátorů uvádíme ze studie znakového jazyka Nového Zélandu od Rachela McKee: *Number, colour and kindship in New Zealand Sign Language* (2016, s. 368), kde jsou zmiňovány neurčité kvantifikátory (viz obr. 22) a autor uvádí jejich přehled.

Obrázek 22: Přehled neurčitých kvantifikátorů ve ZJ Nového Zélandu (McKee 2016, s. 368)

Závěrem uvedeme také obrázky neurčitých kvantifikátorů (viz obr. 23) v ASL, které uvádí ve své knize Baker-Shenk a Cokely (1980).

Obrázek 23: neurčité kvantifikátory PÁR a NĚKOLIK v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 377)

FEW a SEVERAL (PÁR a NĚKOLIK) mají podobnou formu znaku, avšak kromě většího rozevření prstů a většího rozsahu pohybu u znaku SEVERAL se liší také nemanuální složkou znaku. Znak FEW má tendenci se vyskytovat s „našpulenými rty“ (což naznačuje velmi malé množství) a mžouráním očí. U znaku SEVERAL je větší rozsah pohybu zároveň

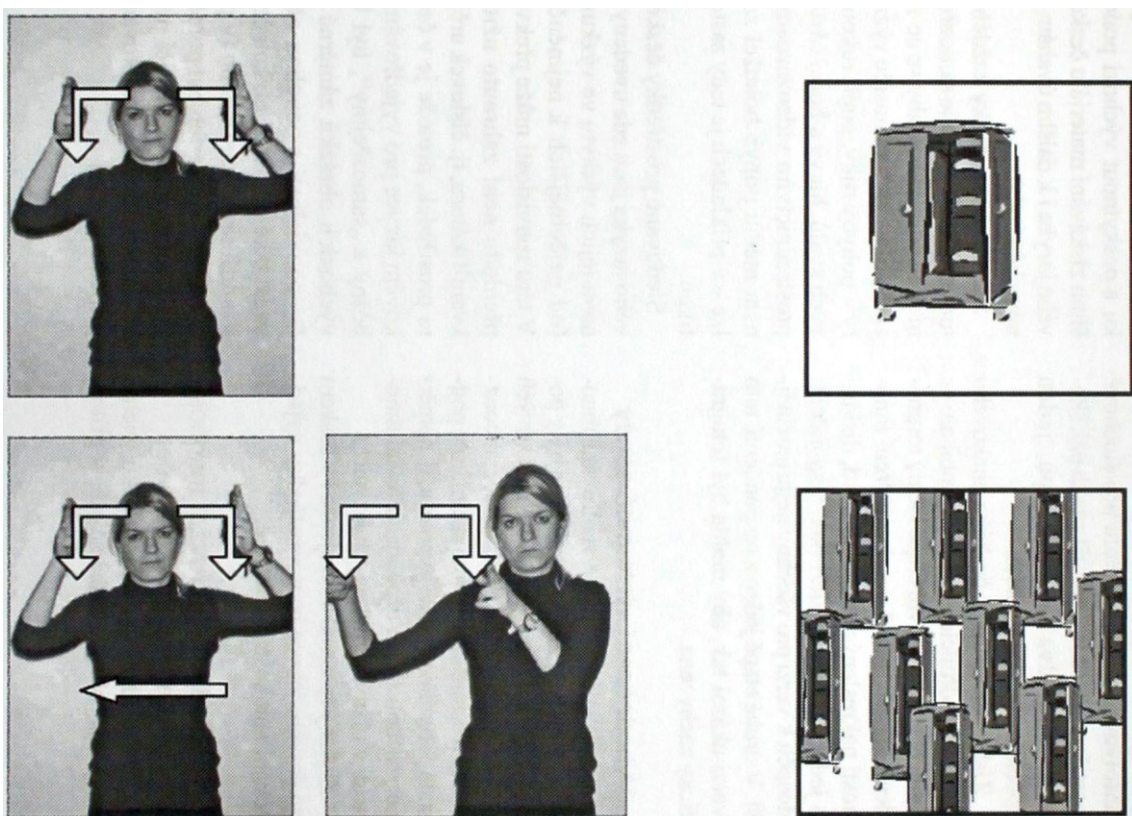
s „nafouklými tvářemi“ (což znamená velké množství). Nemanuálními složkami znaku se budeme zabývat v další kapitole.

4.4 Opakování znaku podstatného jména se změnou místa artikulace

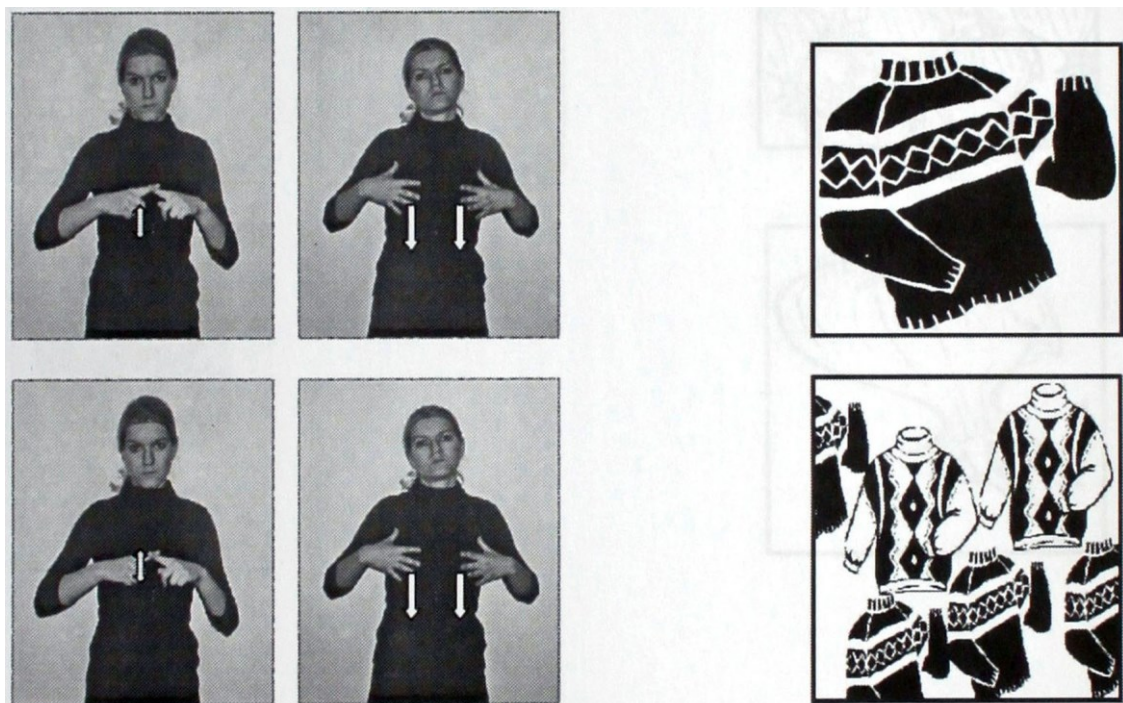
Natsha Abner a Ronnic B. Wilbur ve své práci *Quantification in American Sign Language* (2017) uvádí, že je důležité poznamenat, že v ASL nelze vyjádřit existenci množství více než jeden na jménu. Neoznačené podstatné jméno může být interpretováno jako v jednotném nebo množném čísle v závislosti na kontextu a okolním jazykovém prostředí (Abner; Wilbur 2017, s. 24). Existují dva způsoby vyjádření mnohosti pomocí morfologického opakování. Mezi první způsob patří opakování jména na dvou odlišných místech v prostoru, obvykle vlevo a vpravo od znakujícího. Druhý způsob pro vyjádření mnohosti je tvořen opakováním jména na více místech znakovacího prostoru.

Opakování podstatného jména se změnou místa artikulace patří také mezi prostředky pro vyjadřování mnohosti v ČZJ. V níže uvedeném obrázkovém přehledu pro ilustraci tyto prostředky uvádíme (Macurová; Petříčková 2004, s. 14–23):

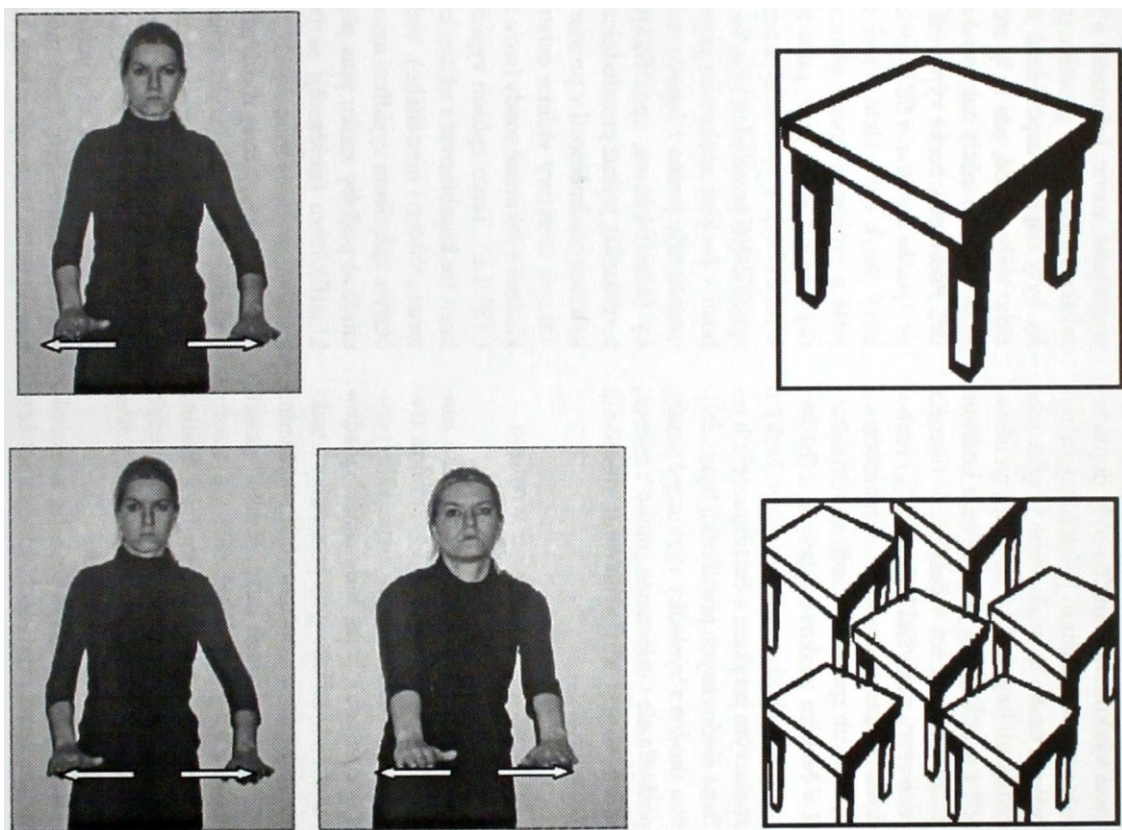
1. opakování artikulace znaku s horizontálním posunutím místa artikulace doprava (viz obr. 24)
2. opakování artikulace znaku bez posunu ve znakovacím prostoru, avšak s využitím nemanuálního komponentu (viz obr. 25)
3. opakování artikulace znaku s posunutím místa artikulace v horizontální rovině dopředu od těla (viz obr. 26)

Obrázek 24: opakování artikulace znaku s horizontálním posunutím místa artikulace doprava v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 114)

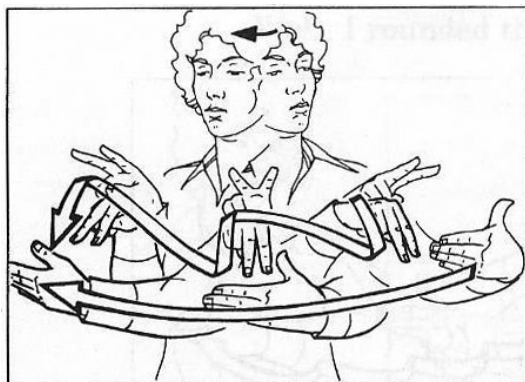
Obrázek 25: opakování artikulace znaku bez posunu ve znakovacím prostoru, avšak s využitím nemanuálního komponentu v ČZJ (nafouklá pravá tvář) (Macurová; Petříčková 2004, s. 118)

Obrázek 26: opakování artikulace znaku s posunutím místa artikulace v horizontální rovině dopředu od těla v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 123)

4.5 Slovesa

Dalším způsobem vyjadřování mnohosti v ASL je připojení slovesa s přidáním plurálního sufixu. Slovesa se často opakují proto, aby vyjádřila mnohost jména. Pokud se opakování slovesa provádí v oblouku, opakování zahrnuje střídání obou rukou nebo současný pohyb obou rukou z/do různých míst prostoru, pak sloveso vyjadřuje mnohost jména (viz obr. 27), (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 378).

READ++-arc

MEET+++-arc

Obrázek 27: vyjádření mnohosti jména pomocí slovesa v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 379)

Také v ČZJ se mnohost na jménu vyjadřuje přidáním slovesa s přidáním plurálního suffixu, a to dvěma způsoby. Mezi první způsob patří dvouruční artikulace původně jednoručního znaku např. slovesa DÁVAT s českým významem *dávat všem*. Druhým způsobem je přidání plurálního morfému, oblouku artikulovanému v horizontální linii, ke slovesu STROM + DÍVAT SE: oblouk, v českém významu *dívám se na stromy*.

5. Nemanuální složky znaku

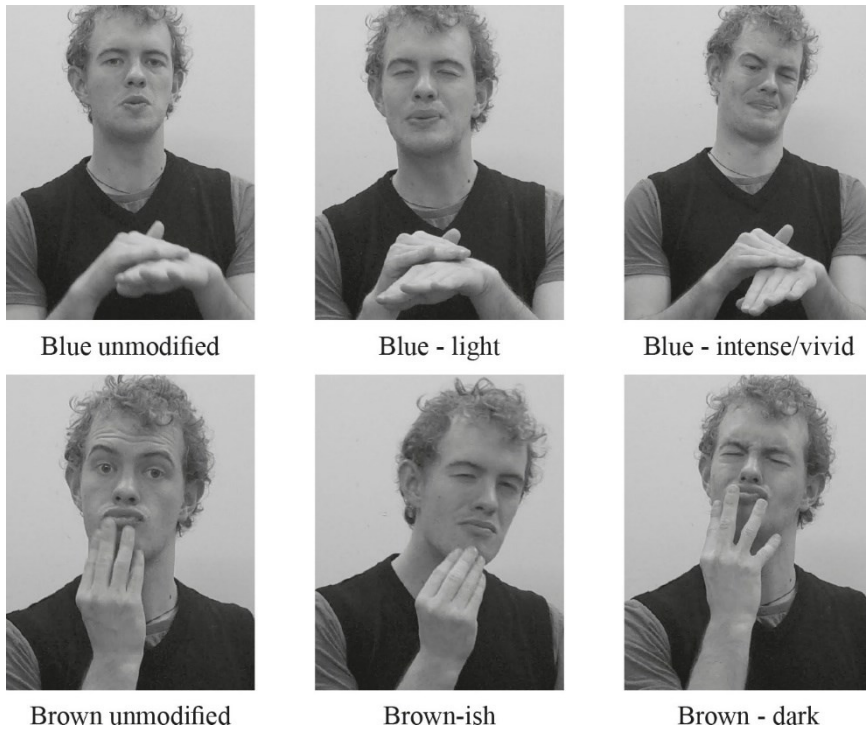
Natsha Abner a Ronnic B. Wibur (2017) uvádí, že ZJ jsou často mylně popisovány pouze jako jazyky manuální. Důležitou roli v nich mají také nemanuální složky znaku jako je pohyb těla, výraz obličeje, který přináší informace týkající se emočního zabarvení nebo informace o způsobu vykonávání činnosti. Další významný pohyb je pohyb obočí a další pohyby, označující gramatické konstrukce (Abner; Wilbur 2017, s. 26).

Během vlastní analýzy promluv obsahující kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v ČZJ od uživatelů ČZJ jsme pozorovali časté používání nemanuálních složek znaku pro vyjadřování míry množství. Toto téma však není ve studiích ZJ, v souvislosti s kvantifikátory, zpracováno. Rozhodli jsme se proto využít studie popisující vyjadřování míry intenzity u barev, jedná se o studie ZJ Nového Zélandu a Estonska) kde oba jazyky používají podobných nemanuálních prostředků pro vyjádření míry intenzity barvy, jaké jsme zaznamenali při naší analýze promluv s kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO.

Rachael McKee (2016) ve studii o barvách ve znakovém jazyce Nového Zélandu píše o vyjadřování intenzity jasu a sytosti barvy pomocí simultánních nemanuálních složek znaku. „*Colour signs are also modified for intensity (of saturation and brightness) by simultaneous non-manual signals. Degrees of darkness or lightness can both be signalled by eye-narrowing, more pronounced and with more brow frown for darkness. Eye-widening is associated with brightness*“¹⁰ (s. 372). Znaky pro barvy jsou upraveny výše uvedenými nemanuálními složkami. dle našeho volného překladu tmavší odstíny barvy mohou být vyjádřeny zúžením očí, výraznějším a více zamračeným obočím, a naopak rozšířené oči jsou spojeny s jasnými barvami (viz obr. 28).

¹⁰ Popis nemanuálních složek znaku uvádíme v originálu z důvodu přesné interpretace.

Non-manual modification of colours:

Obrázek 28: vyjadřování intenzity barvy ve ZJ Nového Zélandu (McKee 2016, s. 372)

Také Liivi Hollman ve své studii Estonského znakového jazyka *Colour terms, kinship terms and numerals in Estonian Sign Language* (2016) popisuje manuální a nemanuální složky znaku pro vyjádření míry sytosti a jasů barvy. Dle našeho volného překladu mezi ně zařazuje rychlost, rozsah, intenzitu, směr, amplitudu, zdvojení pohybu, zvednutá ramena a dále zúžené nebo zavřené oči, zvednuté či zvrásněné obočí, našpulené či sevřené rty a pohyb těla a hlavy směrem vpřed nebo vzad. „*Raised eyebrows, head and body moving backwards accompany the signs to refer to lighter shades (figure 13) while furrowed eyebrows, narrowed or even closed eyes, head and body moving forward mark the signs for darker shades (figure 14)*“ (s. 54). Dle našeho volného překladu zvednuté obočí, hlava a tělo, které se pohybují dozadu při současném provedení znaku, provázejí znaky pro světlejší odstíny (viz obr. 29). Zvrásněné obočí, zúžené nebo dokonce zavřené oči, hlava a tělo pohybující se vpřed označují tmavší odstíny barev (viz obr. 30).

(a) LIGHT

(b) VERY_LIGHT

Figure 13. Non-manual marking of the sign LIGHT in EVK

Obrázek 29: nemanuální značení pro světlý a velmi světlý odstín v Estonském ZJ (Hollman 2016, s. 54)

(a) DARK

(b) VERY_DARK

Figure 14. Non-manual marking of the sign DARK in EVK

Obrázek 30: nemanuální značení pro tmavý a velmi tmavý odstín v Estonském ZJ (Hollman 2016, s. 55)

6. Kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v českém znakovém jazyce

6.1 Vlastní výzkum

Vzhledem k tomu, že téma neurčité kvantifikace a neurčitých kvantifikátorů ve ZJ bylo v námi prostudované odborné literatuře zpracováno pouze okrajově, bylo obtížné stanovit teoretický základ, ze kterého bychom vycházeli při našem výzkumu kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO v ČZJ. Proto jsme při analýze shromážděného materiálu vycházeli také z odborné literatury zabývající se neurčitou kvantifikací v ČJ.

Dalším úskalím byla samotná excerpce výpovědí obsahující kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO z řízených a polořízených projevů uživatelů ČZJ, kdy četnost výskytu těchto znaků a zejména jejich variabilita a variabilita jejich použití v promluvách nedosahovala očekávaných výsledků. Nejprve jsme se zaměřili na videozáznamy z dotazování natočené v rámci projektu GA UK 227 153, Kalendářní jednotky ve ZJ, hlavní řešitelem byla PhDr. Klára Richterová. Celkem jsme shlédli 57 videí. Pouze 21 videí obsahovalo znaky neurčitých kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO.

Dále jsme vyhledávali promluvy obsahující kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v DVD multimediální cvičebnici ČZJ. Po shlédnutí celého materiálu 51 videí ze složky „video“ jsme pro náš výzkum získali 16 videozáznamů obsahující znaky neurčitých kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO.

Počet promluv jsme chtěli dále rozšířit excerpací výpovědí z facebookové skupiny ZNČR, jejíž členové jsou převážně neslyšící uživatelé ČZJ. Vybírali jsme promluvy z období od 1. 4. 2021 do 30. 9. 2021 (5 měsíců), shlédli jsme celkem 255 videí. Protože znaků MÁLO_1 a MOC_1 jsme už měli dost, další jsme se rozhodli vyřadit a soustředili jsme se na jiné znaky, kterých jsme měli pro výzkum málo, také nevhodná videa jsme vyřadili. Celkem jsme našli pouze 19 videozáznamů vhodných pro náš výzkum.

Z uvedeného materiálového základu jsme vybrali 56 videonahrávek a dále jsme pomocí programu ELAN 6.0 provedli analýzu znaků v celé promluvě. Vytvořili jsme také přehled neurčitých kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO s popisem jejich základních artikulačních parametrů v ČZJ.

Celé promluvy jsme dále analyzovali a třídili z různých hledisek, opíráme se o teorii neurčité kvantifikace Veselého (2006, s. 25) a kvantifikátory třídíme dle druhu kvantifikace

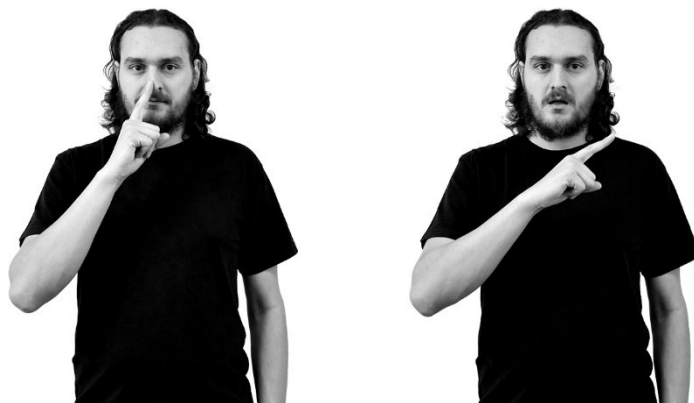
určené druhem kvantifikační báze do dvou základních skupin. V první skupině jsou neurčité kvantifikátory typu MÁLO, hodnotící udávané kvantum jako menší než kvantum bázové, v našem výzkumu je nazýváme kvantifikátory typu MÁLO. Ve druhé skupině jsou neurčité kvantifikátory typu MNOHO, hodnotící udané kvantum jako větší než kvantum bázové, v našem výzkumu je nazýváme kvantifikátory typu MNOHO. Dále zkoumáme, zda daný kvantifikátor může být sekundárně kvantifikován jiným kvantifikátorem (Veselý 2006, s. 27). Pokud je kvantifikovaný výraz kvantifikován více různými kvantifikátory, hovoříme o kvantifikaci sekundární, pokud je kvantifikován stejným kvantifikátorem jedná se v našem pojetí o kvantifikaci duální. Sledujeme také výskyt těchto kvantifikátorů v negativních promluvách a zkoumáme vliv negace na význam kvantifikátoru. Podle Formánkové (1978, s. 31–32) jsme určovali druh vyjadřované kvantity vzhledem ke kvantifikovanému výrazu. O druhu kvantity rozhoduje výraz, který kvantifikátor označuje. Kvantita rozsahová souvisí s rozsahem děje nebo rozsahem hmoty látky (velikost, objem, rozpětí), kvantita mnohostní souvisí s počtem jedinců a předmětů nebo opakováním děje. Vybrané promluvy jsme analyzovali též z hlediska syntaktického se zaměřením na postavení kvantifikátoru v promluvě.

Přehled znaků kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO v ČZJ, které jsme získali ze shromážděného materiálu, a výsledky analýzy promluv jsou předmětem další kapitoly.

6.2 Kvantifikátory typu MÁLO

6.2.1 Neurčitý kvantifikátor MÁLO_1/TROCHU_1

(vzorek 33 dokladů, číslo řádku 3–35)¹¹

Obrázek 31: znak MÁLO_1/TROCHU_1

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor MÁLO_1/TROCHU_1 vyjadřuje převážně kvantitu rozsahovou, málo kvantitu mnohostní a kvantitu intenzivní vůbec.

MÁLO 1/TROCHU 1		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
7	26	0

Tabulka 1: druh vyjadřované kvantity MÁLO_1/TROCHU_1

2) postavení ve větě:

Postavení MÁLO_1/TROCHU_1 ve větě je za kvantifikovaným výrazem i před kvantifikovaným výrazem (jde zpravidla o pozici uprostřed věty a méně často na konci věty). Ve sledovaném vzorku se MÁLO_1/TROCHU_1 používá v kladných i záporných promluvách, kvantifikátor však negován není a jeho význam se nemění.

¹¹ číslo řádku z excelové tabulky v příloze: Tabulka_zkoumání.xml

MÁLO_1/TROCHU_1 ¹²		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
8	9	1

Tabulka 2: postavení ve výpovědi MÁLO_1/TROCHU_1

3) kvantifikované výrazy:

MRÁZ (2×), (bavit se)¹³, V-KONTAKTU, VIDĚT (8×), (vidět) (6×), POUŽÍVAT (3×), (používat) (3×), (znak), ZKOUMAT: plurál, ROZŠÍŘENÝ, LIDÍ, KLF: otevírací okna, PRÁCE, MÍSTO, (tornádo) (2×)

Některé kvantifikované výrazy ze skupiny ZNČR, z promluv, které jsme neanalyzovali: CHODIT, ČAS, HLOUPÝ

4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Primární kvantifikátor MÁLO_1 je sekundárně kvantifikován výrazem MÁLO_3, MÁLO_6 nebo SLABÝ_1. Uvádíme příklad z vzorku promluv VIDĚT + NĚKDO + MÁLO_1 + MÁLO_6. Pokud změníme intenzitu primárního kvantifikátoru duplikací stejného kvantifikátoru hovoříme o duální kvantifikaci. V našem vzorku promluv je jeden příklad.

¹² Do tabulky nebylo zahrnuto 13 dokladů, ve kterých byl kvantifikovaný výraz nevyjádřený a vyplýval z kontextu. Dále nebyly zahrnuty 2 důkazy s kvantifikátorem mezi dvěma stejnými kvantifikovanými výrazy.

¹³ Kvantifikované výrazy, které jsou nevyjádřené, uvádíme v závorkách. Usuzujeme na ně z kontextu/předchozí výpovědi.

6.2.2 Neurčitý kvantifikátor MÁLO_2/TROCHU_2

(vzorek 7 dokladů, číslo řádku 36–42)

Obrázek 32: znak MÁLO_2/TROCHU_2

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor MÁLO_2/TROCHU_2 vyjadřuje převážně kvantitu rozsahovou, kvantitu a intenzivní zřídka.

MÁLO_2/TROCHU_2		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
1	5	1

Tabulka 3: druh vyjadřované kvantity MÁLO_2/TROCHU_2

2) postavení ve větě:

Postavení MÁLO_2/TROCHU_2 ve větě je častější před kvantifikovaným výrazem, méně často za kvantifikovaným výrazem (jde zpravidla o pozici uprostřed věty).

Postavení před i za kvantifikovaným výrazem se ve vzorku nevyskytuje. Ve sledovaném vzorku se MÁLO_2/TROCHU_2 používá v kladných i záporných prohlášeních. V záporných prohlášeních není kvantifikátor negován a jeho význam se nemění.

MÁLO 2/TROCHU 2 ¹⁴		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
3	1	0

Tabulka 4: postavení ve výpovědi MÁLO_2/TROCHU_2

3) kvantifikované výrazy:

(vidět), (znát), JINÉ, TĚŽKÝ, NE-CHTÍT, ŠEDESÁT + PĚT, VIDĚT

4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Sekundární ani duální kvantifikace se v tomto vzorku promluv nevyskytuje.

¹⁴ Do tabulky nebyl zahrnut 1 doklad s kvantifikátorem mezi dvěma stejnými kvantifikovanými výrazy. Do tabulky nebyly zahrnuty 2 doklady, ve kterých byl kvantifikovaný výraz nevyjádřený a vyplýval z kontextu.

6.2.3 Neurčitý kvantifikátor MÁLO_3/TROCHU_3

(vzorek 24 dokladů, číslo řádku 43–66)

Obrázek 33: znak MÁLO_3/TROCHU_3

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor MÁLO_3/TROCHU_3 vyjadřuje převážně kvantitu rozsahovou, kvantitu mnohostní a intenzivní méně často.

MÁLO_3/TROCHU_3		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
5	16	3

Tabulka 5: druh vyjadřované kvantity MÁLO_3/TROCHU_3

2) postavení ve výpovědi:

Častější postavení MÁLO_3/TROCHU_3 ve výpovědi je za kvantifikovaným výrazem a méně často před kvantifikovaným výrazem, zřídka před i za kvantifikovaným výrazem, většinou v pozici uprostřed výpovědi. Ve sledovaném vzorku se MÁLO_3/TROCHU_3 používá v kladných i záporných promluvách. ANO + INDEX: ONI + GESTO: hlavou do stran + MÁLO_3 + NE-UŽÍVAT. V této výpovědi zasahuje zápor kvantifikátor MÁLO_3 a inverzně mění jeho význam – málo z nich neužívá ve významu hodně jich užívá.

MÁLO_3/TROCHU_3 ¹⁵		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
5	7	2

Tabulka 6: postavení ve výpovědi MÁLO_3/TROCHU_3

3) kvantifikované výrazy:

(vidět) (9×), MÍT: plurál, VIDĚT, PENÍZE (2×), SLYŠÍCÍ, JEDEN + ČTVRTINA, POVĚST-SE, NE-UŽÍVAT, UPRCHLÍK, (objednat), PŘIBLÍŽIT, DIVNÝ, UZAVŘÍT, SZ: nemít jasno, VÍCE + SLOŽITÝ

4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Primární kvantifikátor MÁLO_3 je sekundárně kvantifikován přidáním kvantifikátoru BÍDA_1 za primární kvantifikátor MÁLO_3. Primární kvantifikátor TROCHU_3 je sekundárně kvantifikován MÁLO_4. Uvádíme příklad ze vzorku promluv: PŘÍSPĚVĚK + TÁTA + PODPORA + TAKÉ + PENÍZE + MÁLO_3: pohyb dolů + BÍDA_1. Duální kvantifikace se objevuje u kvantifikátoru MÁLO_3 i kvantifikátoru TROCHU_3, uvedeme další příklady z promluv. TROCHU_3 + PŘIBLÍŽIT + TROCHU_3 nebo MÁLO_3 + POVĚST-SE + MÁLO_3.

¹⁵ Do tabulky nebylo zahrnuto 10 dokladů, ve kterých byl kvantifikovaný výraz nevyjádřený a vyplýval z kontextu.

6.2.4 Neurčitý kvantifikátor MÁLO_4/TROCHU_4

(vzorek 16 dokladů, číslo řádku 67–82)

Obrázek 34: znak MÁLO_4/TROCHU_4

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor MÁLO_4/TROCHU_4 vyjadřuje převážně kvantitu rozsahovou, zřídka kvantitu mnohostní, kvantitu intenzivní vůbec.

MÁLO_4/TROCHU_4		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
2	14	0

Tabulka 7: druh vyjadřované kvantity MÁLO_4/TROCHU_4

2) postavení ve větě:

Postavení MÁLO_4/TROCHU_4 ve větě je nejčastější před kvantifikovaným výrazem, méně často před i za kvantifikovaným výrazem, zřídka před, a to v pozici na začátku, uprostřed i na konci větě. Ve sledovaném vzorku se kvantifikátor MÁLO_4/TROCHU_4 používá pouze v kladných větách.

MÁLO_4/TROCHU_4 ¹⁶		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
4	1	2

Tabulka 8: postavení ve výpovědi MÁLO_4/TROCHU_4

3) kvantifikované výrazy:

VIDĚT (4×), HOUBA, (vidět) (8×), ZNÁT, 1 + 2 + 3 + (4) + 5, (používat)

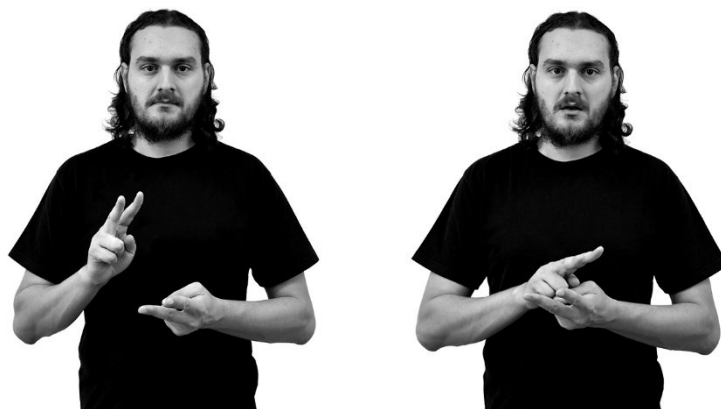
4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Primární kvantifikátor MÁLO_4 je sekundárně kvantifikován výrazem MÁLO_3 a SLABÝ_1. Duální kvantifikace se objevuje u kvantifikátoru MÁLO_4.

¹⁶ Do tabulky nebylo zahrnuto 9 dokladů, ve kterých byl kvantifikovaný výraz nevyjádřený a vyplýval z kontextu.

6.2.5 Neurčitý kvantifikátor MALIČKOST_5/TROCHU_5

(vzorek 6 dokladů, číslo řádku 83–88)

Obrázek 35: znak MALIČKOST_5/TROCHU_5

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor MALIČKOST_5/TROCHU_5 vyjadřuje nejčastěji kvantitu rozsahovou a méně intenzivní, kvantitu mnohostní vůbec.

MALIČKOST_5/TROCHU_5		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
0	4	2

Tabulka 9: druh vyjadřované kvantity MALIČKOST_5/TROCHU_5

2) postavení ve větě:

Postavení MALIČKOST_5/TROCHU_5 ve větě je pouze před kvantifikovaným výrazem v pozici uprostřed věty. Ve sledovaném vzorku se MALIČKOST_5/TROCHU_5 vyskytuje v kladných promluvách. Kvantifikovaný záporný výraz NE-SPOKOJENÝ nemění význam kvantifikátoru TROCHU_5.

MALIČKOST_5/TROCHU_5		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
6	0	0

Tabulka 10: postavení ve výpovědi MALIČKOST_5/TROCHU_5

3) kvantifikované výrazy:

SLADKOST, NA-VZDUCH, UPŘÍMNÝ, OTÁZKA, POMOC, NE-SPOKOJENÝ

4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Sekundární ani duální kvantifikace se v tomto vzorku promluv nevyskytuje.

6.2.6 Neurčitý kvantifikátor MÁLO_6

(vzorek 2 dokladů, číslo řádku 89 a 90)

Obrázek 36: znak MÁLO_6

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor MÁLO_6 vyjadřuje kvantitu mnohostní a rozsahovou.

MÁLO_6		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
1	1	0

Tabulka 11: druh vyjadřované kvantity MÁLO_6

2) postavení ve větě:

Postavení MÁLO_6 ve větě je pouze za kvantifikovaným výrazem. Ve sledovaném vzorku se MÁLO_6 používá pouze v kladných promluvách.

MÁLO_6		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
0	2	0

Tabulka 12: postavení ve výpovědi MÁLO_6

3) kvantifikované výrazy:

VIDĚT, VYDĚLÁVAT

4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Primární ani duální kvantifikace se v tomto vzorku promluv nevyskytuje.

6.2.7 Neurčitý kvantifikátor BÍDA_1

(vzorek 4 dokladů, číslo řádku 91–94)

Obrázek 37: znak BÍDA_1

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor BÍDA_1 vyjadřuje převážně kvantitu rozsahovou a mnohostní zřídka.

BÍDA_1		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
1	3	0

Tabulka 13: druh vyjadřované kvantity BÍDA_1

2) postavení ve větě:

Postavení BÍDA_1 ve větě je pouze za kvantifikovaným výrazem na pozici uprostřed větě. Ve sledovaném vzorku se kvantifikátor BÍDA_1 používá pouze v kladných větách.

BÍDA_1		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
0	4	0

Tabulka 14: postavení ve výpovědi BÍDA_1

3) kvantifikované výrazy:

KLF: sedět, PENÍZE, JÍDLO, DŮCHOD

4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Primární ani duální kvantifikace se v uvedeném vzorku nevyskytuje.

6.2.8 Neurčitý kvantifikátor SLABÝ_1

(vzorek 6 dokladů, číslo řádku 95–100)

Obrázek 38: znak SLABÝ_1

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor SLABÝ_1 vyjadřuje převážně kvantitu rozsahovou, zřídka intenzivní.

SLABÝ_1		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
0	4	2

Tabulka 15: druh vyjadřované kvantity SLABÝ_1

2) postavení ve větě:

Postavení SLABÝ_1 ve větě je častěji před než za kvantifikovaným výrazem v pozici uprostřed větě. Ve sledovaném vzorku se SLABÝ_1 používá pouze v kladných promluvách.

SLABÝ_1 ¹⁷		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
2	1	0

Tabulka 16: postavení ve výpovědi SLABÝ_1

3) kvantifikované výrazy:

(vidět), VÝPLATA, (stupeň), TORNÁDO, OTÁČET, (tornádo)

4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Primární kvantifikátor SLABÝ_1 je sekundárně kvantifikován výrazem VELMI_1 před kvantifikátorem SLABÝ_1. Zároveň se objevuje duální kvantifikace. Uvádíme příklad ze vzorku promluv: MÁLO_5 + VELMI_1 + VELMI_1 + SLABÝ_1 + VELMI_1 + SLABÝ_1.

6.2.9 Shrnutí výsledků analýzy kvantifikátorů typu MÁLO

Při analýze promluv jsme se zaměřili na čtyři různá hlediska, která jsou přehledně uvedena u každého kvantifikátoru. Pro vlastní analýzu nebylo jednoduché jednoznačně určit, jaký výraz je kvantifikován. Často jsme se museli řídit kontextem a naším jazykovým citem jako uživatele ČZJ.

Shrnutí výsledků analýzy týkající se druhu vyjadřované kvantity ukazuje, že kvantifikátory typu MÁLO vyjadřují převážně kvantitu rozsahovou (73×), málo často vyjadřují kvantitu mnohostní (17×) a zřídka vyjadřují kvantitu intenzivní (8×).

Dále jsme zjistili, že postavení kvantifikátorů typu MÁLO v promluvě (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu) bylo o trochu častější před kvantifikovaným výrazem (28×) než za kvantifikovaným výrazem (25×). Postavení před i za kvantifikovaným výrazem se vyskytovalo málo často (5×). Kvantifikátor MALIČKOST_5/TROCHU_5 se vyskytoval pouze před kvantifikovaným výrazem a kvantifikátor BÍDA_1, MÁLO_6 pouze za kvantifikovaným výrazem.

¹⁷ Do tabulky nebyly zahrnuty 3 důkazy, ve kterých byl kvantifikátor nevyjádřený a vyplýval z kontextu.

Při zaměření na užití kvantifikátorů v negativních promluvách jsme zjistili, že se v našem vzorku vyskytovaly v negativních promluvách kvantifikátory TROCHU_2, TROCHU_5 a MÁLO_3. Význam kvantifikátorů TROCHU_2 a TROCHU_5 se vlivem negace nijak nezměnil, kvantifikátor MÁLO_3 získal negací inverzní význam (MÁLO_3 + NE-UŽÍVAT ve významu hodně užívat).

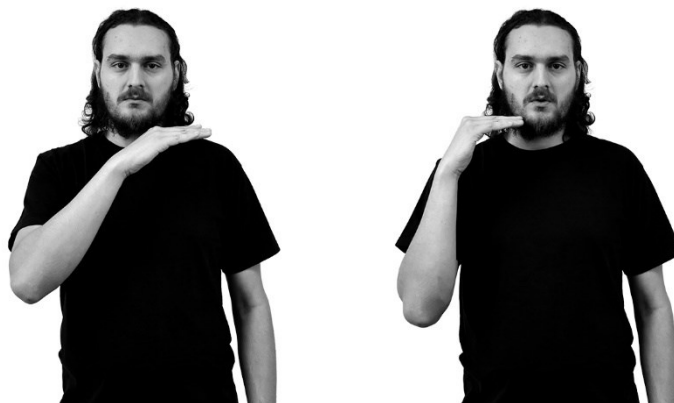
Dále jsme analyzovali promluvy, které obsahovaly více než jeden kvantifikátor z hlediska sekundární a duální kvantifikace. Nejprve jsme určili, který kvantifikátor je v promluvě primární a který sekundární a přidává primárnímu kvantifikátoru na intenzitě. V celkovém počtu 98 promluv s kvantifikátory typu MÁLO jsme napočítali pouze 9 sekundárních kvantifikací a 5 kvantifikací duálních. Primární kvantifikátor MÁLO_1 byl sekundárně kvantifikován BÍDA_1; primární kvantifikátor TROCHU_3 byl sekundárně kvantifikován MÁLO_4; primární kvantifikátor MÁLO_4 byl sekundárně kvantifikován MÁLO_3 nebo SLABÝ_1 a primární kvantifikátor SLABÝ_1 byl sekundárně kvantifikován VELMI_1. Všechny sekundární kvantifikátory se objevovaly v promluvách až na pozici za primárním kvantifikátorem, pouze sekundární kvantifikátor VELMI_1 byl na pozici před primárním kvantifikátorem. Kvantifikátory MÁLO_3, MÁLO_4 a SLABÝ_1 se v promluvách objevovaly jako primární, a též jako sekundární kvantifikátory. Duální kvantifikace se objevovala u kvantifikátorů MÁLO_1, MÁLO_3, TROCHU_3, MÁLO_4 a SLABÝ_1.

Znak MÁLO_6 patří mezi specifické znaky (č. 61), uvádí ho Petr Vysuček (2009, s. 262) ve své diplomové práci *Specifické znaky*.

6.3 Kvantifikátory typu MNOHO

6.3.1 Neurčitý kvantifikátor MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1

(vzorek 34 dokladů, číslo řádku 101–134)

Obrázek 39: znak MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1 vyjadřuje převážně kvantitu rozsahovou a méně často kvantitu mnohostní, kvantitu intenzivní zřídka.

MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
10	19	5

Tabulka 17: druh vyjadřované kvantity MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1

2) postavení ve větě:

Nejčastější postavení MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1 ve větě je před kvantifikovaným výrazem a méně často za kvantifikovaným výrazem, nejčastější pozice je uprostřed věty.

Ve sledovaném vzorku se MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1 používá v kladných i záporných promluvách. V záporných promluvách získává kvantifikátor MOC_1 inverzní význam.

INDEX: JÁ + ANO + INDEX: JÁ + MOC_1 + NE + MÁLO_1 + GESTO: kývnutí hlavou.

Promluva s kvantifikátorem MOC_1 je v inverzním významu zřídka/málo.

MOC 1/HODNĚ 1/VELMI 1 ¹⁸		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
20	8	0

Tabulka 18: postavení ve výpovědi MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1

3) kvantifikované výrazy:

(vidět) (3×), RŮZNÝ (5×), NE-VĚDĚT (3×), (používat), ZNAKOVAT (2×), INFORMACE, NESLYŠÍCÍ, VIDEO, SPOKOJENÝ, (vánoční světylka), ŽÁDOST, ZDRAVOTNÍ + POSTIŽENÍ, ODPOČÍVAT, VYMÝŠLET, PRACOVAT, CHATA, RODINA, PĚKNÝ, PROGRAM, VIDĚT, DĚKOVAT (3×), ROZŠÍŘENÝ, ÚSPĚCH

Některé kvantifikované výrazy ze skupiny ZNĚR, z promluv, které jsme neanalyzovali: POMOCT, DRAHÝ, SMÁT, DŮKAZ, ČLOVĚK: plurál, PODĚKOVAT (2×), DĚKOVAT (5×), PĚKNÝ, KLF: dlouhý text, PŘÍBĚH, TĚŽKÝ, SMUTNÝ, VELKÝ, PLATIT, SPOKOJENÝ

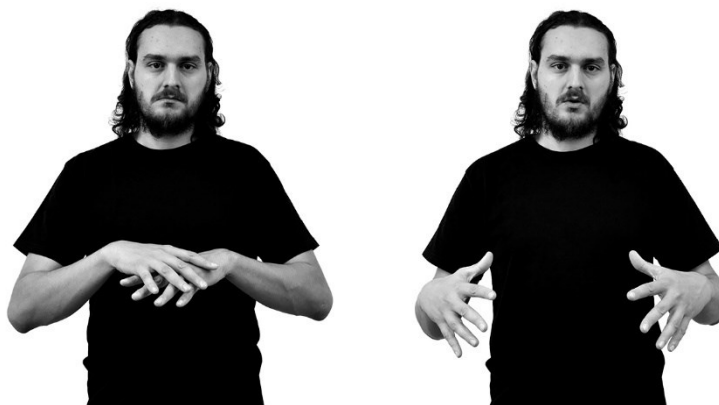
4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Primární kvantifikátor MOC_1 je sekundárně kvantifikován výrazem BOHATÝ_2. Uvedeme příklad: INDEX: JÁ + HLEDAT + INDEX: TAM + VIETNAM + PLNO + MOC_1: tvar ruky V + BOHATÝ_2. V záporu je MOC_1 + NE sekundárně kvantifikován výrazem MÁLO_1. Uvedeme příklad: VIDĚT + INDEX: JÁ + MOC_1 + NE + MÁLO_1: dlouze. Častá je duální kvantifikace MOC_1 nebo opakovaná duplikace TAKÉ + JEHO + ZÁKON + NÁVRH: plurál + SZ: skutečné + MOC_1 + MOC_1 + VYMÝŠLET.

¹⁸ Do tabulky nebylo zahrnuto 5 dokladů, ve kterých byl kvantifikovaný výraz nevyjádřený a vyplýval z kontextu. Dále nebyl zahrnut 1 doklad s kvantifikátorem mezi dvěma stejnými kvantifikovanými výrazy.

6.3.2 Neurčitý kvantifikátor MOC_2/HROMADA_2

(vzorek 1 doklad, číslo řádku 135)

Obrázek 40: znak MOC_2/HROMADA_2

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor MOC_2/HROMADA_2 vyjadřuje kvantitu rozsahovou.

MOC_2/HROMADA_2		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
0	1	0

Tabulka 19: druh vyjadřované kvantity MOC_2/HROMADA_2

2) postavení ve větě:

Postavení MOC_2/HROMADA_2 ve větě je za kvantifikovaným výrazem v pozici uprostřed věty. Ve sledovaném vzorku se MOC_2/HROMADA_2 používá v záporné větě, význam kvantifikátoru se nemění.

MOC_2/HROMADA_2		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
0	1	0

Tabulka 20: postavení ve výpovědi MOC_2/HROMADA_2

3) kvantifikované výrazy:

JÍDLO

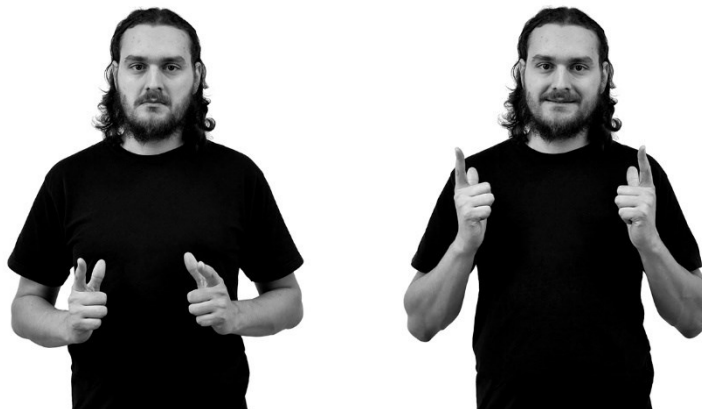
4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Primární kvantifikátor HROMADA_2 je sekundárně kvantifikován výrazem HOJNOST_1.

INDEX: JÁ + JÍDLO + HROMADA_2 + HOJNOST_1 + NE-BÝT: minulý čas. Duální kvantifikace se v tomto vzorku nevyskytuje.

6.3.3 Neurčitý kvantifikátor HOJNOST_1

(vzorek 3 doklady, číslo řádku 136–138)

Obrázek 41: znak HOJNOST_1

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor HOJNOST_1 vyjadřuje kvantitu mnohostní a rozsahovou.

HOJNOST_1		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
2	1	0

Tabulka 21: druh vyjadřované kvantity HOJNOST_1

2) postavení ve větě:

Postavení HOJNOST_1 ve větě je za kvantifikovaným výrazem i před kvantifikovaným výrazem v pozici uprostřed věty. Ve sledovaném vzorku se HOJNOST_1 používá v kladné i záporné větě, význam kvantifikátoru se nemění.

HOJNOST_1		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
1	2	0

Tabulka 22: postavení ve výpovědi HOJNOST_1

3) kvantifikované výrazy:

JÍDLO, CHATA, PROGRAM

4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Primární kvantifikátor HOJNOST_1 je sekundárně kvantifikován výrazem HROMADA_2.

Duální kvantifikace se v tomto vzorku nevyskytuje.

6.3.4 Neurčitý kvantifikátor BOHATÝ_1

(vzorek 6 dokladů, číslo řádku 139–144)

Obrázek 42: znak BOHATÝ_1

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor BOHATÝ_1 vyjadřuje převážně kvantitu rozsahovou a méně kvantitu mnohostní, kvantitu intenzivní nevyjadřuje vůbec.

BOHATÝ_1		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
2	4	0

Tabulka 23: druh vyjadřované kvantity BOHATÝ_1

2) postavení ve větě:

Postavení kvantifikátoru BOHATÝ_1 ve větě je pouze za kvantifikovaným výrazem v pozici uprostřed věty. Ve sledovaném vzorku se BOHATÝ_1 používá pouze v kladných promluvách.

BOHATÝ 1¹⁹		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
0	5	0

Tabulka 24: postavení ve výpovědi BOHATÝ_1

3) kvantifikované výrazy:

ZNÁT, (znát), VĚDĚT, KULTURA, NESLYŠÍCÍ, PRÁCE

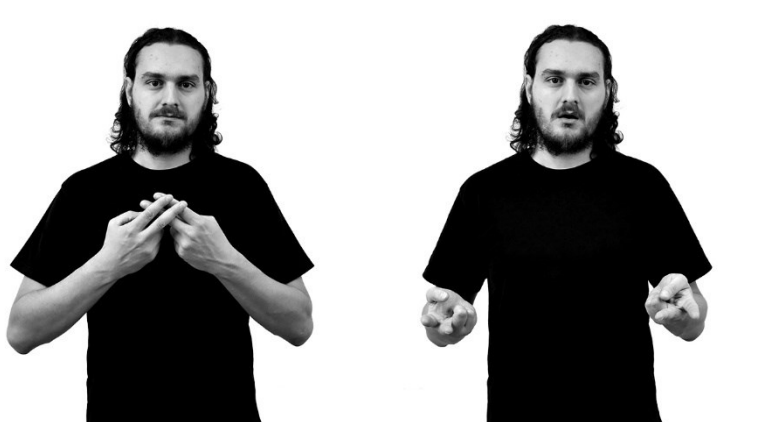
4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Sekundární ani duální kvantifikace se v tomto vzorku promluv nevyskytuje.

¹⁹ Do tabulky nebyl zahrnut 1 doklad, ve kterém byl kvantifikovaný výraz nevyjádřený a vyplýval z kontextu.

6.3.5 Neurčitý kvantifikátor BOHATÝ_2

(vzorek 6 dokladů, číslo řádku 145–150)

Obrázek 43: znak BOHATÝ_2

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor BOHATÝ_2 vyjadřuje stejně kvantitu mnohostní a rozsahovou, kvantitu intenzivní nevyjadřuje vůbec.

BOHATÝ_2		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
3	3	0

Tabulka 25: druh vyjadřované kvantity BOHATÝ_2

2) postavení ve větě:

Nejčastější postavení BOHATÝ_2 ve větě je za kvantifikovaným výrazem v pozici uprostřed věty. Ve sledovaném vzorku se BOHATÝ_2 používá pouze v kladných promluvách.

BOHATÝ_2²⁰		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
1	4	0

Tabulka 26: postavení ve výpovědi BOHATÝ_2

3) kvantifikované výrazy:

(vánoční světýlka), ZNAKOVAT, ZVÍŘE, ZKUŠENOST (2×), VEJCE

4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Primární kvantifikace se v tomto vzorku nevyskytuje. Uvedeme příklad duální kvantifikace

MÍT + ZKUŠENOST + ZNAKOVAT + BOHATÝ_2 + GESTO: mávat rukama

+ BOHATÝ_2 + STARŠÍ.

²⁰ Do tabulky nebyl zahrnut 1 doklad, ve kterém byl kvantifikovaný výraz nevyjádřený a vyplýval z kontextu.

6.3.6 Neurčitý kvantifikátor SILNÝ_1

(vzorek 27 dokladů, číslo řádku 151–177)

Obrázek 44: znak SILNÝ_1

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor SILNÝ_1 vyjadřuje převážně kvantitu intenzivní, mnohostní a rozsahovou méně často.

SILNÝ_1		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
8	6	13

Tabulka 27: druh vyjadřované kvantity SILNÝ_1

2) postavení ve výpovědi:

Nejčastější postavení SILNÝ_1 ve výpovědi je před kvantifikovaným výrazem, méně často za kvantifikovaným výrazem, zřídka před i za kvantifikovaným výrazem. Pozice ve výpovědi je uprostřed a zřídka na začátku. Ve sledovaném vzorku se SILNÝ_1 vyskytuje převážně v kladných promluvách. V záporné promluvě INDEX: TAM + SILNÝ_1 + KOCHLEÁRNÍ-IMPLANTÁT + NE-MÍT je kvantifikátor SILNÝ_1 zasažen negací a mění se jeho význam ve smyslu slabého zastoupení kochleárních implantátů.

SILNÝ 1 ²¹		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
14	8	1

Tabulka 28: postavení ve výpovědi SILNÝ_1

3) kvantifikované výrazy:

BRNO, PLZEŇ (2×), (používat), VŠICHNI, ZIMA_2, POUŽÍVAT (2×), (POUŽÍVAT), NESLYŠÍCÍ (2×), PODOBNÝ, ROZŠÍŘENÝ (2×), KLF: doprava, SLYŠET, ODEZÍRAT, KOCHLEÁRNÍ-IMPLANTÁT, IDEOLOGIE, LEVICE (2×), UPRCHLÍK: plurál, ROZŠÍŘIT, (STUPEŇ) (2×), DRŽET, [osoba 1]

4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

V tomto vzorku promluv se vyskytuje duální kvantifikace SILNÝ_1, sekundární kvantifikace v něm zastoupena není.

²¹ Do tabulky nebyly zahrnuty 4 doklady, ve kterých byl kvantifikovaný výraz vyjádřený a vyplýval z kontextu.

6.3.7 Neurčitý kvantifikátor HRUBÝ_1

(vzorek 6 dokladů, číslo řádku 178–183)

Obrázek 45: znak HRUBÝ_1

1) druh vyjadřované kvantity:

Neurčitý kvantifikátor HRUBÝ_1 vyjadřuje pouze kvantitu intenzivní.

HRUBÝ_1		
druh vyjadřované kvantity		
mnohostní	rozsahová	intenzivní
0	0	6

Tabulka 29: druh vyjadřované kvantity HRUBÝ_1

2) postavení ve větě:

Postavení kvantifikátor HRUBÝ_1 ve větě je před a také za kvantifikovaným výrazem v pozici uprostřed větě. Ve sledovaném vzorku se HRUBÝ_1 používá pouze v kladných promluvách.

HRUBÝ 1 ²²		
postavení ve výpovědi (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu)		
před	za	před i za
2	1	2

Tabulka 30: postavení ve výpovědi HRUBÝ_1

3) kvantifikované výrazy:

MRÁZ (2×), CHUDÁK, KLF: cítit na těle, MORAVA, ZNIČIT

4) kombinace kvantifikátorů (subtyp sekundární/duální kvantifikace):

Sekundární kvantifikace se v tom vzorku promluv nevyskytuje. Duální kvantifikace výrazu HRUBÝ_1 se vyskytuje například v této promluvě MORAVA + HRUBÝ_1 + ZNIČIT + HRUBÝ_1 + PRVNÍ + INDEX: TAM + VYPADAT + HROZNĚ.

6.3.8 Shrnutí výsledků analýzy kvantifikátorů typu MNOHO

Nyní se zaměříme na kvantifikátory typu MNOHO. Shrnutí výsledků analýzy z hlediska vyjadřované kvantitu ukazuje, že kvantifikátory typu MNOHO vyjadřují nejčastěji kvantitu rozsahovou (34×), méně často kvantitu mnohostní (25×) a intenzivní (24×). MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1, MOC_2/HROMADA_2, HOJNOST_2, BOHATÝ_1 a BOHATÝ_2 vyjadřují častěji kvantitu rozsahovou než mnohostní, kvantitu intenzivní vyjadřuje pouze MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1. Kvantifikátor SILNÝ_1 vyjadřuje nejčastěji kvantitu intenzivní. Kvantifikátor HRUBÝ_1 vyjadřuje pouze kvantitu intenzivní.

Dále jsme zjistili, že postavení kvantifikátorů typu MNOHO v promluvě (vzhledem ke kvantifikovanému výrazu) bylo nejčastěji před kvantifikovaným výrazem (38×). Méně se vyskytovalo postavení za kvantifikovaným výrazem (29×), postavení před i za se vyskytovalo pouze výjimečně (3×). Kvantifikátor MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1 a SILNÝ_1 se vyskytovaly převážně před kvantifikovaným výrazem. Kvantifikátory BOHATÝ_1 a BOHATÝ_2 byly nejčastěji v pozici za výrazem.

Nyní se zaměříme na užití kvantifikátorů v negativních promluvách. V našem vzorku se v negativních promluvách vyskytovaly kvantifikátory MOC_1, HOJNOST_1, SILNÝ_1

²² Do tabulky nebyl zahrnut 1 doklad s kvantifikátorem mezi dvěma stejnými kvantifikovanými výrazy.

a HROMADA_2. U kvantifikátorů HOJNOST_1, HROMADA_2 se význam nezměnil, kvantifikátory SILNÝ_1 a MOC_1 získaly kvantifikací inverzní význam (MOC_1 + NE ve významu málo).

Dále jsme analyzovali promluvy s více kvantifikátory z hlediska sekundární a duální kvantifikace. V celkovém počtu 83 promluv s kvantifikátory typu MNOHO jsme napočítali pouze 4 sekundární kvantifikace a 3 kvantifikace duální. Primární kvantifikátor MOC_1 byl sekundárně kvantifikován BOHATÝ_2; primární kvantifikátor MOC_1 + NE byl sekundárně kvantifikován MÁLO_1; primární kvantifikátor HOJNOST_1 byl sekundárně kvantifikován MOC_1. Kvantifikátory MOC_1 a HOJNOST_1 se v promluvách objevovaly jako primární kvantifikátory, a též jako kvantifikátory sekundární. Duálně kvantifikovány byly výrazy MOC_1, BOHATÝ_2, VELMI_1, SILNÝ_1 a HRUBÝ_1.

Znak SILNÝ_1 patří mezi nepřímá pojmenování (SILNÝ), uvádí ho Radka Nováková (2009, s. 136) ve své diplomové práci *Nepřímá pojmenování v českém znakovém jazyce*.

6.4 Syntéza výsledků analýzy promluv s poznatky z odborné literatury

6.4.1 Postavení kvantifikátorů v promluvě

Jak vyplývá z prostudované literatury, v české větě jsou kvantifikátory součástí výrazu nebo stojí ve větě samostatně, může se vyskytovat zároveň i více kvantifikátorů. Čeština je jazyk s proměnlivým slovosledem, pořadí kvantifikátorů je ale důležité, protože záměnou jejich pořadí se může zcela změnit obsah sdělení.

Dále jsme z literatury zjistili, že postavení kvantifikátorů v cizích ZJ (dle studií uvedených v této práci) je obvykle před kvantifikovaným výrazem. Chceme-li množství zdůraznit, je kvantifikátor umístěn až za výrazem. Možné je také užití pozice kvantifikátoru před i za kvantifikovaným výrazem v tzv. dvojité konstrukci, pro zdůraznění zvláštního významu. Jak uvádí Liskova (2017), pokud je kvantifikovaný výraz uprostřed dvou stejných kvantifikátorů, objevuje se často tzv. označení tématu (zvednuté obočí nebo mírný záklon hlavy). V ČZJ se používá kvantifikátor určitý i neurčitý obvykle před jménem, možné je užití i za jménem, kvantifikátor lze užít také před i za jménem (Macurová; Petříčková 2004, s. 125).

Dle vlastní analýzy promluv s kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v ČZJ můžeme potvrdit shodu s užitím kvantifikátoru před, za a před i za kvantifikovaným výrazem. V analyzovaných promluvách jsme také našli příklad s kvantifikovaným výrazem uprostřed, který se objevuje s označením tématu, zde ho uvádíme: MÁLO_3 + KDO + POVĚST-SE

+ MÁLO_3. Zvednuté obočí a mírný záklon hlavy je v tomto případě součástí znaku KDO. Z naší analýzy promluv vyplývá, že postavení kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO v ČZJ je v promluvách obvyklé před a také za kvantifikovaným výrazem, s mírnou převahou v použití v pozici před kvantifikovaným výrazem, použití před i za kvantifikovaným výrazem bylo velmi zřídka.

Dále jsme analýzou zjistili, že kvantifikátory se v ČZJ vyskytují nejčastěji uprostřed promluvy, zřídka na konci nebo na začátku.

6.4.2 Druhu vyjadřované kvantity

Dle prostudované literatury výraz, který kvantifikátor označuje, rozhoduje o druhu vyjadřované kvantity. Dle Formánkové (1978) rozlišujeme kvantitu mnohostní, rozsahovou, intenzivní a trvací. V ČJ (dle Veselého, 2006) kvantifikátor *mnoho* vyjadřuje pouze kvantitu mnohostní a rozsahovou. Kvantifikátor *trochu* a *málo* může vyjadřovat kvantitu mnohostní, rozsahovou i intenzivní.

Ve studiích znakových jazyků, uvedených v této práci, se autoři tímto tématem nezabývají. Pouze Kimmelman (2017) uvádí, že se znak MANY v RSL používá k udání množství nebo pro srovnávání množství.

Dle vlastní analýzy promluv s kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v ČZJ jsme zjistili, že kvantifikátory typu MÁLO v ČZJ vyjadřují kvantitu mnohostní, rozsahovou i intenzivní stejně jako kvantifikátory *málo* a *trochu* v ČJ. Kvantifikátory typu MNOHO vyjadřují také kvantitu mnohostní a rozsahovou stejně jako v ČJ, ale na rozdíl od ČJ také kvantitu intenzivní. Nejčastěji vyjadřovaná kvantita u kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO v ČZJ je kvantita rozsahová.

6.4.3 Užití kvantifikátoru v negativní promluvě

V prostudovaných studiích ZJ se o vlivu negace na neurčité kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO autoři nezmiňují.

Veselý (2006) uvádí, že záporné věty s výrazem *mnoho* mohou být různě interpretovány. Pokud je záporem zasažen přímo kvantifikátor *mnoho*, mění se inverzně jeho význam. Kvantifikátor *málo* se v negativních větách vyskytuje zřídka a negací získává též inverzní význam. Význam kvantifikátoru *trochu* se v negativní větě nemění.

Vlastní analýzou promluv s kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v ČZJ jsme zjistili, že se v kladných i záporných promluvách vyskytovaly kvantifikátory TROCHU_2,

TROCHU_5, MÁLO_3 a MOC_1. Zjistili jsme, že stejně jako v ČJ se význam kvantifikátorů TROCHU_2 a TROCHU_5 negací nezměnil a význam kvantifikátorů MÁLO_3 nebo MOC_1 se změnil inverzně.

6.4.4 Sekundární a duální kvantifikace

Dle prostudované literatury je sekundární kvantifikací (tj. přidáním dalšího kvantifikátoru) pozměněn význam primárního kvantifikátoru ve smyslu jeho větší intenzity. V ČJ (Veselý 2006) může být výraz *mnoho* sekundárně kvantifikován výrazy *velmi*, *hodně* nebo *strašně*. Kvantifikátor *málo* lze sekundárně kvantifikovat výrazy *moc* a *příliš*. Kvantifikátor *trochu* nelze sekundárně kvantifikovat. Sami doplňujeme, že postavení sekundárního kvantifikátoru v ČJ je na pozici před primárním kvantifikátorem.

Dále jsme prostudováním literatury zjistili, že ve znakových jazycích sekundární kvantifikace není popsána. Duální kvantifikace je v literatuře popisována jako vložení stejného kvantifikátoru před i za kvantifikovaný výraz (tzv. double constructions), tímto způsobem je kvantifikátor zdůrazněn. Dle Rafaela McKee a Livii Hollman (2016), kteří popisují vyjadřování barev ve svých národních ZJ, lze význam znaku pozměnit pomocí nemanuálních složek znaku.

Z vlastní analýzy promluv vyplývá, že kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO lze v ČZJ sekundárně kvantifikovat. V ČZJ je pozice sekundárního kvantifikátoru, na rozdíl od ČJ, až za kvantifikátorem primárním. Pouze u sekundárního kvantifikátoru VELMI_1 jsme zaznamenali pozici před primárním kvantifikátorem. Z naší analýzy promluv dále vyplývá, že kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO lze také duálně kvantifikovat. Sekundární i duální kvantifikace je však málo častá, ze 181 promluv jsme zaznamenali pouze 8 těchto kvantifikací.

Dále na základě vlastní analýzy promluv a naší reflexe, jako uživatele ČZJ, můžeme potvrdit, že u kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO lze posílit intenzitu jejich významu také současným přidáním nemanuální složky znaku ke složce manuální, jak to popisují R. McKee a Livii Hollman (2016). Dle našich zkušeností a ze shromážděného materiálu vyplývá, že nemanuální složky znaku, které zdůrazňují význam kvantifikátorů typu MNOHO jsou rozšířené oči, nafouklá tvář nebo tváře, pohyb těla vzad, široký rozsah pohybu znaku, široce rozevřená ramena a vytažená hlava vzad. Nemanuální složky znaku, které zdůrazňují význam kvantifikátorů typu MÁLO, jsou zúžené oči, velmi svaštělé obočí, sevřené nebo vyšpulené rty, pohyb těla vpřed, velmi malý rozsah pohybu nebo zatažení hlavy mezi zvednutá ramena. Můžeme také doplnit, že přidáním mluvního komponentu se zintenzivnění významu znaku, jak to popisuje Vlková ve své bakalářské práci *Mluvní komponenty v ČZJ* (2018).

Z naší analýzy vyplývá, že prostředky pro sekundární kvantifikaci používané v ČZJ se shodují s ČJ v přidání dalšího lexikálního kvantifikátoru ke kvantifikátoru primárnímu. Z naší zkušenosti, jako uživatele ČZJ, vyplývá, že za nelexikální prostředek sekundární kvantifikace v ČZJ můžeme považovat přidání nemanuální složky ke znaku (včetně mluvnického komponentu). Z nízké četnosti sekundárních a duálních kvantifikací v našem vzorku analyzovaných promluv lze usoudit, že přidání dalšího lexikálního kvantifikátoru pro zdůraznění významu kvantifikátoru primárního nepatří k obvyklým prostředkům ČZJ. Dále usuzujeme, že ČZJ upřednostňuje pro zdůraznění významu kvantifikátoru nemanuální složky znaku.

6.4.5 Vhodnost použití kvantifikátoru vzhledem ke kvantifikovanému výrazu

Nyní se zaměříme na kvantifikované výrazy ve spojení s vhodným kvantifikátorem. Dle Hlavsy (1975) se v mluvené angličtině kvantifikátory *little/much* používají u látkových (spojitých) substantiv. Kvantifikátory *few/many* se mohou používat pouze ve spojení s počítatelnými substantivy. Kimmelman (2017) uvádí, že v RSL je většina kvantifikátorů univerzálních, ale existují některé výjimky. Například FEW kvantifikuje v RSL pouze počítatelná substantiva a kvantifikátor A.BIT jen substantiva látková.

Jak uvádí Hlavsa, v ČJ žádná pravidla pro použití kvantifikátorů vyjadřujících neurčité množství typu „málo“ a „mnoho“ ve spojení s konkrétním kvantifikovaným výrazem neexistují. Ani v dalších cizích ZJ dle prostudované literatury žádná pravidla pro vhodnost použití kvantifikátoru vzhledem ke kvantifikovanému neexistují. Také při vlastní analýze promluv s kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v ČZJ se nám žádná pravidla pro použití konkrétních neurčitých kvantifikátorů, vzhledem ke kvantifikovanému výrazu, nepodařila vysledovat, což souvisí i s omezenými zkoumanými daty.

6.4.6 Užití neurčitých kvantifikátorů v mluvených a znakových jazycích

Jak uvádí v článku Macurová a Petříčková (2004), v mluvených jazycích, ve kterých mají podstatná jména pouze jednu formu a nerozlišují číslo jednotné a množné, je jednot a mnohost odlišena přidáním různých lexémů, většinou číslovek. Také v mluvených jazycích, ve kterých je mnohost vyjadřována gramatickou kategorií čísla jednotného a množného a je určována přímo tvarem podstatného jména, je u slov, která mají pouze jeden tvar, rozlišována mnohost například pomocí číslovek (jedna ovce – mnoho ovcí). V mluvených jazycích se využívá kvantifikátorů nejen k vyjádření mnohosti, ale také v rámci množného čísla jako prostředek pro vyjádření stupně mnohosti (např. málo domu, moc knih).

Jak je dále uvedeno v článku, ve ZJ patří užití kvantifikátorů také k jednomu ze způsobu vyjádření mnohosti, v ASL může, dle Wilbur (2017), tvořit přidáním kvantifikátoru MANY množné číslo téměř každé substantivum Macurová a Petříčková (2004) uvádějí, že také v ČZJ patří vyjadřování mnohosti užitím kvantifikátoru mezi běžné prostředky, častější je však používání klasifikátorů nebo specifikátorů tvaru, které vyjadřují mnohost a též uspořádání prvků a jejich lokalizaci v prostoru. Použití lexikálních neurčitých kvantifikátorů je méně časté.

Baker-Shenk a Cokely (1980) upozorňuje na to, že neurčité kvantifikátory se v ASL nepoužívají tak často jako *few* a *many* v mluvené angličtině. Autoři dodávají, že ASL má mnoho dalších způsobů pro vyjádření mnohosti. Dle Baker-Shenk a Cokely (1980) také nemanuální složky znaku přináší informace o počtu a velikosti, např. „našpulené“ rty a malý rozsah pohybu doprovázející kvantifikátor FEW naznačuje velmi malé množství, naopak větší rozsah pohybu s nafouklou pravou tváří znamená velké množství. Pokud se v promluvě vyskytne znak neurčitého kvantifikátoru, často vyjadřuje míru mnohosti.

Dle vlastní analýzy promluv s kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v ČZJ můžeme potvrdit, že stejně jako v cizích ZJ a některých mluvených jazycích, je v ČZJ přidání kvantifikátoru typu MÁLO a MNOHO jeden ze způsobů pro vyjadřování mnohosti u podstatných jmen (např. MÁLO_4 + HOUBA). Také můžeme naší analýzou potvrdit, že neurčité kvantifikátory mohou vyjadřovat také míru mnohosti (např. VÝPLATA + SLABÝ_1). Také jsme při naší analýze zaznamenali časté použití kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO při kvantifikaci sloves a méně často u přídavných jmen, kde kvantifikátory vyjadřovali míru mnohosti, rozsahu a intenzity kvantifikovaného výrazu (např. MÁLO_4 + ZNÁT nebo TROCHU_5 + NE-SPOKOJENÝ).

7. Závěr

V této práci jsme se zaměřili na lexikální kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO v ČZJ a tím jsme se pokusili přispět k výzkumu ČZJ v oblasti neurčité kvantifikace.

Výsledky našeho výzkumu potvrdily postavení kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO v promluvě před a také za kvantifikovaným výrazem, málo často před i za kvantifikovaným výrazem. V promluvách se nám nepodařilo vysledovat výraznější souvislosti, což nepochybně souvisí i s omezenými daty, mezi konkrétními kvantifikátory a jejich užitím vzhledem ke kvantifikovaným výrazům.

Další analýzou shromážděných promluv jsme také zjistili množnost duální a sekundární kvantifikace těchto kvantifikátorů pomocí lexikální kvantifikátorů a/nebo nemanuální složek znaku. Analýzou lze také potvrdit shodu s cizími ZJ, že i kvantifikátory v ČZJ patří mezi běžné prostředky pro vyjadřování mnohosti u jmen a dále z analýzy vyplývá, že v ČZJ mohou kvantifikátory typu MÁLO a MNOHO vyjadřovat míru mnohosti, rozsahu a intenzity u sloves a jmen.

Ze shromážděného materiálu se nám podařilo získat celkem 15 znaků kvantifikátorů typu MÁLO a MNOHO, jejich přehled s popisem uvádíme v příloze. Nejčastěji byl v promluvách zastoupen znak MOC_1 a MÁLO_1, méně často se objevovaly znaky SILNÝ_1, MÁLO_4 a MÁLO_3. Naopak minimálně se vyskytovaly znaky TROCHU_4, TROCHU_5, HODNĚ_1 a HROMADA_2. Znaky TROCHU_1 a MOC_2 známe, jako uživatel ČZJ, ale v promluvách se nevyskytovaly vůbec.

V souvislosti s naší prací bychom chtěli zmínit, že dělat výzkum bez korpusu ČZJ je velmi náročné. Shromažďování dostatečného množství materiálu pro výzkum zabralo neúměrné množství času. Excerptce výpovědí byla velmi zdlouhavá a náročná na pozornost, mohlo se tedy stát, že se nám některé znaky nepodařilo zachytit. V průběhu práce jsme museli shlédnout velké množství videí, ze kterých se nám nepodařilo získat žádné promluvy pro náš výzkum, což velmi ztěžovalo práci samotnou.

Věřím, že kdyby existoval obsáhlý korpus ČZJ, mohli bychom získat více vzorků a soustředit se také více na ostatní složky znaku.

Seznam obrázků

Obrázek 1: tvar ruky pro plurální klasifikátory v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 301) . 20	
Obrázek 2: klasifikátory „v půlkruhu“ zády a čelem ke znakujícímu v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 304)	20
Obrázek 3: klasifikátor „v řadě“ a „náhodně uspořádáno“ v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 363)	21
Obrázek 4: klasifikátor tužky „v řadě“ V ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 364)	21
Obrázek 5: klasifikátor „v řadě“ a „rozmáchnutí v řadě“ v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 365)	22
Obrázek 6: klasifikátor „v řadách“ a „rozmáchnutí v řadách“ v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 365)	22
Obrázek 7: přidání klasifikujícího morfému s významem „mnohosti“ v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 115)	23
Obrázek 8: přidáním specifikátoru tvaru a velikosti „nepříznakově“, bez zřetele k uspořádání předmětností v prostoru v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 116)	24
Obrázek 9: přidání specifikátoru tvaru a velikosti „příznakově“, se zřetelem k uspořádání předmětností v prostoru v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 117)	24
Obrázek 10: opakování klasifikátoru figurujícího v citátové formě znaku v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 120)	25
Obrázek 11: užití predikátového klasifikátoru v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 122) ..	25
Obrázek 12: užití plurálního klasifikátoru v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 121)	26
Obrázek 13: Užití neurčitého kvantifikátoru před jménem v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 119)	27
Obrázek 14: neurčitý kvantifikátor VÍCE v RSL také ve významu „většina“ a při opačném pohybu ve významu „méně“ (Kimmelman 2017, s. 849)	30
Obrázek 15: neurčitý kvantifikátor TROCHU v RSL obsahuje malé opakované kruhové pohyby, výraz obličej je lexikální (Kimmelman 2017, s. 833)	30
Obrázek 16: neurčitý kvantifikátor PÁR v RSL obsahuje větší opakované kruhové pohyby (Kimmelman 2017, s. 835)	31
Obrázek 17: neurčitý kvantifikátor MNOHO1 v RSL (Kimmelman 2017, s. 834)	31
Obrázek 18: neurčitý kvantifikátor MNOHO2 v RSL povinně doprovázený orálním komponentem >af< (Kimmelman 2017, s. 834)	32

Obrázek 19: neurčitý kvantifikátor MÁLOKDY v RSL s opakovaným pohybem (Kimmelman 2017, s. 839).....	32
Obrázek 20: neurčitý kvantifikátor PŮL1 v RSL (Kimmelman 2017, s. 848)	33
Obrázek 21: neurčitý kvantifikátor PŮL2 v RSL (Kimmelman 2017, s. 848)	33
Obrázek 22: Přehled neurčitých kvantifikátorů ve ZJ Nového Zélandu (McKee 2016, s. 368)	34
Obrázek 23: neurčité kvantifikátory PÁR a NĚKOLIK v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 377).....	34
Obrázek 24: opakování artikulace znaku s horizontálním posunutím místa artikulace doprava v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 114).....	36
Obrázek 25: opakování artikulace znaku bez posunu ve znakovacím prostoru, avšak s využitím nemanuálního komponentu v ČZJ (nafouklá pravá tvář) (Macurová; Petříčková 2004, s. 118).....	36
Obrázek 26: opakování artikulace znaku s posunutím místa artikulace v horizontální rovině dopředu od těla v ČZJ (Macurová; Petříčková 2004, s. 123).....	37
Obrázek 27: vyjádření mnohosti jména pomocí slovesa v ASL (Baker-Shenk; Cokely 1980, s. 379).....	38
Obrázek 28: vyjadřování intenzity barvy ve ZJ Nového Zélandu (McKee 2016, s. 372)	40
Obrázek 29: nemanuální značení pro světlý a velmi světlý odstín v Estonském ZJ (Hollman 2016, s. 54).....	41
Obrázek 30: nemanuální značení pro tmavý a velmi tmavý odstín v Estonském ZJ (Hollman 2016, s. 55).....	41
Obrázek 31: znak MÁLO_1/TROCHU_1	44
Obrázek 32: znak MÁLO_2/TROCHU_2	46
Obrázek 33: znak MÁLO_3/TROCHU_3	48
Obrázek 34: znak MÁLO_4/TROCHU_4	50
Obrázek 35: znak MALIČKOST_5/TROCHU_5.....	52
Obrázek 36: znak MÁLO_6.....	54
Obrázek 37: znak BÍDA_1	56
Obrázek 38: znak SLABÝ_1.....	58
Obrázek 39: znak MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1.....	61
Obrázek 40: znak MOC_2/HROMADA_2.....	63
Obrázek 41: znak HOJNOST_1	65
Obrázek 42: znak BOHATÝ_1	67

Obrázek 43: znak BOHATÝ_2	69
Obrázek 44: znak SILNÝ_1	71
Obrázek 45: znak HRUBÝ_1	73

Seznam tabulek

Tabulka 1: druh vyjadřované kvantity MÁLO_1/TROCHU_1	44
Tabulka 2: postavení ve výpovědi MÁLO_1/TROCHU_1	45
Tabulka 3: druh vyjadřované kvantity MÁLO_2/TROCHU_2	46
Tabulka 4: postavení ve výpovědi MÁLO_2/TROCHU_2	47
Tabulka 5: druh vyjadřované kvantity MÁLO_3/TROCHU_3	48
Tabulka 6: postavení ve výpovědi MÁLO_3/TROCHU_3	49
Tabulka 7: druh vyjadřované kvantity MÁLO_4/TROCHU_4	50
Tabulka 8: postavení ve výpovědi MÁLO_4/TROCHU_4	51
Tabulka 9: druh vyjadřované kvantity MALIČKOST_5/TROCHU_5.....	52
Tabulka 10: postavení ve výpovědi MALIČKOST_5/TROCHU_5.....	53
Tabulka 11: druh vyjadřované kvantity MÁLO_6.....	54
Tabulka 12: postavení ve výpovědi MÁLO_6.....	55
Tabulka 13: druh vyjadřované kvantity BÍDA_1	56
Tabulka 14: postavení ve výpovědi BÍDA_1	57
Tabulka 15: druh vyjadřované kvantity SLABÝ_1	58
Tabulka 16: postavení ve výpovědi SLABÝ_1.....	59
Tabulka 17: druh vyjadřované kvantity MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1	61
Tabulka 18: postavení ve výpovědi MOC_1/HODNĚ_1/VELMI_1.....	62
Tabulka 19: druh vyjadřované kvantity MOC_2/HROMADA_2.....	63
Tabulka 20: postavení ve výpovědi MOC_2/HROMADA_2.....	64
Tabulka 21: druh vyjadřované kvantity HOJNOST_1	65
Tabulka 22: postavení ve výpovědi HOJNOST_1	66
Tabulka 23: druh vyjadřované kvantity BOHATÝ_1	67
Tabulka 24: postavení ve výpovědi BOHATÝ_1	68
Tabulka 25: druh vyjadřované kvantity BOHATÝ_2.....	69
Tabulka 26: postavení ve výpovědi BOHATÝ_2	70
Tabulka 27: druh vyjadřované kvantity SILNÝ_1.....	71
Tabulka 28: postavení ve výpovědi SILNÝ_1	72
Tabulka 29: druh vyjadřované kvantity HRUBÝ_1	73

Seznam použité literatury a další zdroje

- ABNER, Natasha a Ronnie B. WILBUR. Quantification in American Sign Language. In: PAPERNO, Denis a Edward L. KEENAN, ed. *Handbook of Quantifiers in Natural Language: Volume II*. Cham: Springer, 2017, s. 21–59. ISBN 978-3-319-44328-7. ISSN 0924-4662.
- BAKER-SHENK, Charlotte a Dennis COKELY. *American sign language: a teacher's resource text on grammar and culture*. Washington, D. C.: Gallaudet University Press, 1980, s. 301–388. ISBN 0-930323-84-X.
- DANEŠ, František, Zdeněk HLAVSA a Miroslav GREPL. *Mluvnice češtiny 3*. Praha: Academia, 1987, s. 388–390. Studie a práce lingvistické.
- ELAN 6.0* [software]. Nijmegen: Max Planck Institute for Psycholinguistics, The Language Archive, 2019. Dostupné z: <https://archive.mpi.nl/tla/elan>
- FORMÁNKOVÁ, Marie. *Vyjadřování kategorie kvantity u různých slovních druhů v současné ruštině v porovnání s češtinou*. Praha: Univerzita Karlova, 1978. Acta Universitatis Carolinae.
- HLAVSA, Zdeněk. *Denotace objektu a její prostředky v současné češtině*. Praha: Academia, 1975. Studie a práce lingvistické.
- HOLLMAN, Liivi. Colour terms, kinship terms and numerals in Estonian Sign Language. In: ZESHAN, Ulrike a Keiko SAGARA, ed. *Semantic Fields in Sign Languages: Colour, Kinship and Quantification*. Lancaster: De Gruyter Mouton, 2016, s. 41–56. ISBN 978-1-5015-1148-6. ISSN 2192-516X.
- KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 238–239. ISBN 80-7106484-X.
- KIMMELMAN, Vadim. Quantifiers in Russian Sign Language. In: PAPERNO, Denis a Edward L. KEENAN, ed. *Handbook of Quantifiers in Natural Language: Volume II*. Cham: Springer, 2017, s. 803–855. ISBN 978-3-319-44328-7. ISSN 0924-4662.
- LISKOVA, Elena I. *Universal Quantification in the Nominal Domain in American Sign Language*. Austin, 2017. Disertační práce. The University of Texas at Austin. Vedoucí práce Richard P. Meier.
- MACUROVÁ, Alena a Jana PETŘÍČKOVÁ. Poznáváme český znakový jazyk: Poznámky k vyjadřování mnohosti. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004, roč. 14, č. 4, s. 107–126. ISSN 1211-2720.

MACUROVÁ, Alena a kol. *Multimediální cvičebnice pro kurz český znakový jazyk* [DVD]. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka a teorie komunikace, 2011.

MACUROVÁ, Alena, Radka ZBOŘILOVÁ a kol. *Jazyky v komunikaci neslyšících: český znakový jazyk a čeština*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 53–67. ISBN 978-80-246-3412-8.

MCKEE, Rachel. Number, colour and kinship in New Zealand Sign Language. In: ZESHAN, Ulrike a Keiko SAGARA, ed. *Semantic Fields in Sign Languages: Colour, Kinship and Quantification*. Lancaster: De Gruyter Mouton, 2016, s. 365–372. ISBN 978-1-5015-1148-6. ISSN 2192-516X.

NOVÁKOVÁ, Radka. *Nepřímá pojmenování v českém znakovém jazyce*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka a teorie komunikace. Vedoucí práce PhDr. Alena Macurová, CSc.

OKROUHLÍKOVÁ, Lenka. *Notace znakových jazyků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2944-5.

PAPERNO, Denis a Edward L. KEENAN, ed. *Handbook of Quantifiers in Natural Language: Volume II*. Cham: Springer, 2017. ISBN 978-3-319-44328-7. ISSN 0924-4662.

VESELÝ, Vojtěch. *Lexikální prostředky neurčité kvantifikace v současné češtině*. Praha, 2006. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka a teorie komunikace. Vedoucí práce PhDr. Ivana Bozděchová, CSc.

VLKOVÁ, Jiřina. *Mluvní komponenty v českém znakovém jazyce*. Praha, 2018. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav jazyků a komunikace neslyšících. Vedoucí práce PhDr. Klára Richterová.

Přílohy

Tabulka_metadata.xml

Tabulka_zkoumání.xml

Tabulka_znaky.pdf